72
2

philatelica

philatelica

1972/2

TARTALOM

Pákozdi László:
Ideiglenes postaszolgálat Magyarországon 1944—45-ben.
(Folytatás)

Dr. Petrovits Tivadar:
Az 1881—90. évi II. típusú 3 krajcáros.
(Folytatás)

Idegen nyelvű tartalom.

A MABÉOSZ IX. Közgyűlése küldötteinek eredményes munkát kíván a

SZERKESZTŐSÉG

A MAGYAR BÉLYEGGYŰJTŐK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE
TUDOMÁNYOS MUNKAKÖZÖSSÉGE KÖZLÖNYE

SZERKESZTI: SURÁNYI LÁSZLÓ
SZERKESZTŐK: PÁKOZDI LÁSZLÓ, DR. SCHOLZ TAMÁS
FELELŐS KIADÓ: DR. STEINER LÁSZLÓ
II. ÉVFOLYAM

Ideiglenes postaszolgálat Magyarországon 1944—45-ben

PÁKOZDI LÁSZLÓ

II. RÉSZ

Postaszolgálat Baranya megyében 1944—45-ben

Az előző részben röviden bemutatott 1944—45-ös, nagyrészt a közigazgatási szervek által életre hívott futárposták, valamint az ebbe a szolgálatba egyre inkább bekapcsolódó és annak munkakörét átvevő ideiglenes, majd újjászervezett hivatásos postaszolgálat működésének általános ismerete elengedhetetlen tényező a Baranya megyei viszonyok átfogó és tárgyilagos értékelésénél.

Amennyire az 1944—45-ös, a közigazgatás által szervezett futárposták működését legjobban a Gyulai Állampítészeti Hivatal által életre hívott és fenntartott *útőri futárpostaszolgálat* tükrözi, hasonló mértékben a hivatásos postaszolgálatnak e rendkívüli viszonyok közötti, mintaszerű újjászervezését és működését a Pécsi Postaigazgatóság által életre hívott *Baranya megyei ideiglenes postaszolgálat* ismerete biztosítja.

Mivel az említett időszakban a postaszolgálat kialakulása a hadieseményekkel állott szoros összefüggésben, ezért elöljáróban és dióhéjban felelevenítjük Baranya megye katonai felszabadítását. A 3. Ukrán Front egységei 1944. november 6-án este megszállva tartották a Duna alsó, magyar szakaszának teljes bal partját. A jugoszláviai szakaszon, a Duna—Dráva összefolyásától északra, Apatin és Batina térségében az 57. hadsereg, felette Mohács térségében a 4. gárdahadsereg alsóbb egységei helyezkedtek el.

1944. november 7-ére virradó éjjel a 75. hadtest 74. hadosztályának egyik százada sikeres átkelést hajtott végre a Dunán és egy kis hídfőállást létesített a Duna jobb partján, Apatinnal szemben. November 9-én az északi terepszakaszon, Batina térségében két kisebb hídfőállást hoztak létre, amelyet november 11-én Batina elfoglalásával kiszélesítettek. Újabb csapategységek átdobásával a hídfőt megerősítették és november 26-án előretolták Németbóly mélységéig.

Ezeket a sikereket a 4. gárdahadsereg parancsnoka kihasználva a 21. gárdahadtest egyik hadosztályával november 25-én éjjel, Mohácstól 2,3 km-el délkeletre hídfőállást foglalt el, s azt két zászlóaljjal megerősítette. November 26-án a 6. gárdahadtest átvágta magát a német védelmi vonalon és előrenyomult Németbóly—Pécs irányában. Ennek a kedvező helyzetnek kiaknázásaként a 4. gárdahadsereg 21. gárdahadtestének egyik hadosztálya *november 26-án* felszabadította *Mohácsot.*

A 21. gárdahadtest előbbi fegyverténye lehetővé tette, hogy a 4. gárdahadsereg egyéb egységeivel meg-

erősítse és kiszélesítse a közel 50 km szélességű hídfőt, s hogy november végén már a Tolna—Aparhant—Kisvaszar vonalon harcoljanak. E frontszakasztól délre az 57. hadsereg újabb ütközete után, *1944. november 29-én* felszabadította *Pécset* és 30-án estére elérte a Pellérd—Harkány—Torjánc vonalát, valamint a Dráva északi partját.

1944. december 2-án felszabadul *Kaposvár*, 3-án *Szigetvár* és december 4-ének estéjére *Baranya megye* teljes egészében, valamint Somogy megye keleti része, a Balaton délkeleti kiszögelése — Nagykorpád—Barcs vonalában.

A) Korai futárposták

A megye katonai felszabadítását igen gyorsan követték a közigazgatás újászervezése során az ideiglenes postaszolgálat megszervezésére tett első intézkedések. Azonban, a tárgyilagosság kedvéért meg kell jegyeznünk, hogy mind a kezdeti, mind a későbbi időszakban elért eredmények fő oka abban leli magyarázatát, hogy a 4. gárdahadsereg rendkívül gyors előrenyomulása miatt mind a közigazgatási, mind a postai szervek és azok alkalmazottai az elrendelt kiürítésnek eleget tenni nem tudtak és nagyrészt helyükön maradtak. Összevetésként említjük meg, hogy a Debreceni M. Kir. Postaigazgatóság a város felszabadulását (1944. október 19.) jóval megelőzően, már 1944. október 8-án utasította valamennyi szervét működésük beszüntetésére, az értékeknek a nagyobb hivatalokhoz történő beszolgáltatására és a személyi állományt a harcok előli menekülésre. A postaigazgatóság is Budapestre költözött és onnan igyekezett hivatalait egyre szűkülő hatáskörben irányítani.

Baranya megyében Pécsnek november 29-i, valamint a megye teljes területének december 4-i felszabadulását követően már *1944. december 11-én* intézkedés történt a hadiesemények során működését megszüntető postaszolgálat pótlására.

Ezen a napon kelt a pécsi alispánnak 21 979/alisp. 1944. sz. rendelete a *„Postaküldönc szolgálat megszervezése"* tárgyában, amelyet az alábbiakban idézünk:

„Valamennyi kör(községi) Jegyző Úrnak, illetve községi Elöljáróságnak!

Székhelyén.

(A posta és távbeszélő működésének szünetelése, illetve a közlekedési eszközök hiánya folytán a kiadandó felsőbb rendeletek szokott módon való továbbítására nincs lehetőség.)

Felhívom ezért, hogy a gyalogos, vagy esetleg kerékpáros postaküldönc szolgálatot, egyik jegyzőségtől a másik jegyzőségig, haladéktalanul szervezze meg és az általam, vagy a járási főszolgabíró által kiadandó rendeletek azonnali továbbításának ily módon való lehetővé tételéről gondoskodjék."

A rendelet hátiratilag utasítja a kiadványozót, hogy ezt a rendelkezést a dárdai[5] kivételével a *hegyháti, mohácsi, pécsi, pécsváradi, siklósi, szentlőrinci és villányi járás* főszolgabírájának *„tudomás, közreműködés, illetve az ellenőrzés gyakorlása végett"* másolatban küldje meg. A rendelkezés végrehajtása, a kiadványozónak az ügyirat margóján december 12-én végzett feljegyzése alapján, meg is történt.

Az érvényben levő közigazgatási ügyrend értelmében a mohácsi polgármester külön kivonatot kapott, úgyszintén december 12-i kelettel, az alábbi szöveggel:

„Felhívom ezért, hogy a kiadandó felsőbb rendeletek továbbítása érdekében gyalogos, vagy esetleg kerékpáros postaküldöc szolgálatot a legközelebb Pécs felé eső jegyzőségekig haladéktalanul szervezze meg."

Rövid időn belül a hivatásos posta is megkezdte — elsőként — a levélpostai küldemények szállítását, kézbesítését. Az Új Dunántúl c. pécsi napilap 1944. december 21-i számában arról értesíti olvasóit, hogy a Postaigazgatóságon ügyelet van és a postai forgalom fokozatosan megindul. Ezekre az eseményekre a későbbiek során részletesen kitérünk.

A hivatásos posta szolgáltatásainak részleges megindításáról feltehetően az alispáni hivatal is értesítést

kaphatott a már működő postai szervektől, mert Baranya megye alispánja 1944. december 29-én kelt, 22 233/alisp. 1944. sz. alatt felszólítja a szentlőrinci, sásdi (hegyháti járás), mohácsi és pécsváradi főszolgabírákat az idézett számú és *„A postahivatalok üzembehelyezése"* tárgyú kiadványában a megjelölt hivatalok működésének igazolására, amely a hivatalos levelezés akadálytalan forgalmát biztosítaná. Idézve:

„1-H[6] értesítése szerint *Pécs, Szentlőrinc, Sásd, Mohács és Pécsvárad* között a postaforgalom megindult.
Felhívom, a forduló postával, — postán feladva — jelentse, hogy járási székhelyén a postahivatal működik-e, és a hivatalos levelek posta útján oda és vissza továbbíthatók-e."

Erre a felhívásra az első jelentés 1944. december 31-i kelettel, 9367/1944. sz. alatt a *szentlőrinci* főszolgabírótól meg is érkezett:

„Szentlőrinci postahivatal a működését megkezdte s hogy Pécs és Szentlőrinc között a hivatalos levelek — a postamester közlése szerint — akadály nélkül továbbíthatók."

Mohácsról a szolgabíró 1945. január 2-án kelt, 3/1945. sz. alatt jelentette:

„A mohácsi postahivatal működik és hivatali levelek innét Pécsre és onnét vissza, továbbíthatók. Erről az itteni postahivatal tisztviselőjétől értesültem."

A *sásdi* (hegyháti j.) főszolgabíró helyett ugyancsak a szolgabíró jelentette 1945. január 3-án (76/0. 1944. sz.):

„A sásdi postahivatal megkezdte működését, így tehát a hivatali postaküldeményt akadálytalanul lehet már rendes postai úton is kiadni."

A legkésőbbi válasz a *pécsváradi* járás főszolgabírájától, Pécsváradról, 1945. január 20-i kelettel, 10/1945. sz. alatt érkezett:

„Járásom székhelyén, Pécsvárad községben a postahivatal működik és a hivatalos levelek posta útján ide és vissza továbbíthatók."

Figyelmet érdemel, hogy fenti felhívást az alispán — a már említett ok miatt a dárdai járáson kívül, nem küldte meg a pécsi, siklósi és a villányi járás főszolgabírájának. A pécsi kiesése az azonos székhely miatt még indokolt, viszont a másik két járás esetében nem, annál is inkább, mivel a Pécsi Postaigazgatóságtól kapott tájékoztatás alapján az Új Dunántúl c. napilap 1944. december 31-i száma a postaforgalom kiterjesztését közli nemcsak a szentlőrinci, sásdi, mohácsi és pécsváradi, hanem a siklósi és a villányi postahivatalra is.

A fentebb idézett okmányok, valamint a Postaigazgatóságnak a sajtó részére adott, január elején nyilatkozatából arra következtethetünk, hogy Baranya megyében is, főként a vasútvonalakkal nem érintett községek egymásközti viszonylatában a közigazgatási szervek által létrehozott futárposták működtek.

B) Miniszterelnökségi futárposták

Már a bevezető fejezetben szó esett a Debrecenben székelő Ideiglenes Nemzeti Kormány használatára szervezett Miniszterelnökségi Postaszolgálatról. Ezzel Baranya megyei viszonylatban is találkozunk, megjegyezve, hogy alapos ismerete még várat magára. Az Új Dunántúl c. napilap 1945. január 13-i számában arról tájékoztatja olvasóit, hogy az Ideiglenes Nemzeti Kormány futárszolgálatot létesít a közvetlen kapcsolatok felvétele céljából az ország legtávolabbi területein működő közigazgatási hatóságokkal.

C) A Pécsi Postaigazgatóság működése 1944. év decemberétől

Már említettük, hogy a Pécsi Postaigazgatóság és szervei — részben objektív okok miatt — szolgálati helyükön maradtak. A hadi események elkerülhetetlen pusztításai itt is a vasúti gördülőanyag és *a postai felszerelések megrongálódását, vagy megsemmisülését*

vonták maguk után. A személyi állomány létszáma is megcsappant, s ezért az ideiglenes postaszolgálatnak a hivatalos levelezésre korlátozott forgalmát e megyében is a közigazgatás élén álló alispáni hivatal szervezte meg.

Ellentétben a keleti országrészekkel, Baranya megyében — a nehézségek ellenére is kitűnő helyzeti adottságánál fogva — a hivatásos postaszolgálat a megye teljes területének felszabadulását követően, igen rövid időn belül hozzáfogott az ideiglenes postaszolgálat szervezéséhez.

Úgy gondoljuk, hogy az általunk használt *ideiglenes postaszolgálat* megjelölés némi magyarázatra szorul. Ezzel kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy az Ideiglenes Nemzeti Kormány megalakulása (1944. december 22.), valamint Magyarország teljes területének felszabadulása (1945. április 4.) közötti időszakban — a rendkívüli helyzet folyamányaként — hazánkban *négy* postavezérigazgatóság is működött:

— *Debrecenben* a Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium *Postafőosztálya*,
— *Pécsett* a felszabadult dunántúli területeket *önállóan* irányító *Postaigazgatóság*,
— *Budapesten* az 1945. február 8-án, a korábbi Postavezérigazgatóság munkabizottságából alakult, s átmenetileg csak Nagybudapest felszabadult területére kiterjedő illetékességű *Postavezérigazgatóság*, végül
— *Sopronban* a még fel nem szabadított területekre vonatkozó hatáskörrel a korábbi, *M. Kir. Postavezérigazgatóság*.

A Budapesten székelő, a ténylegesen *új Postavezérigazgatóság* a kezdeti szervezési és személyzeti nehézségeket megoldva, hatáskörét és irányító szerepét csak 1945. májusában tudta az ország egész területére kiterjeszteni. Ezt többek között az is igazolja, hogy a postaforgalom körét *újból* szabályozó, 1945. június 15-én kelt 105 412/A. 4. sz. rendelet is csak a P. R. T. 1945. június 20-i, 3. számában került közlésre.

A felszabadult Baranya megye postai helyzetéről a legkorábban megnyitott PÉCS 1. sz. hivatal, majd az újból működő Postaigazgatóság tájékoztatta a hatóságokat és a közönséget. Mivel az ezekről szóló átiratokat még nem ismerjük, így egyelőre csak az ÚJ DUNÁNTÚL c. pécsi napilapban megjelent közleményekre támaszkodhatunk.

Ezen túlmenően, 1945. február 3-ától a Pécsi Postaigazgatóság a P. R. T. pótlására öntevékenyen, házilag előállított és sorszámozott „Tájékoztatót" adott ki az igazgatása alá tartozó alsóbb postai szervek részére. A Tájékoztató rendeltetését a fejrészen közölt „Figyelmeztetés!" magyarázza meg: *„Az itt közölteket úgy kell tekinteni, mintha a P. R. T.-ben jelentek volna meg. E rendelettár példányát a P. R. T. módján kell megőrizni."*

Sajnálatos, hogy a Pécsi Postaigazgatóság levéltárának az 1944. november és 1945. január közötti időszakra vonatkozó anyagát nem ismerjük, s így az ugyancsak hézagosan fellelt sajtó, az Új Dunántúl hivatalosnak nem tekinthető közleményeire vagyunk utalva ezen időszak ideiglenes postaszolgálatának rekonstruálása alkalmából.

a) A pécsi postahivatalok újbóli megnyitása és a levélforgalom megindítása.

A Pécsi Postaigazgatóság és postahivatalai, valamint ügynökségei *1944. november 28-ig* működtek. Legalább is erre következtethetünk a postaigazgatóság egy, a későbbiek során még idézendő 1284/1945. sz. rendeletéből.

Pécs 1. sz. hivatalának újbóli működéséről is csak a pécsi alispánnak 1944. december 11-én kelt, már idézett körleveléből értesülhettünk. Az Új Dunántól december 20-i száma közli Pécs 4. és 5. sz. hivatalának újbóli megnyitását, míg december 25-én arról számolt be, hogy a 7. számú kivételével a többi (1., 2., 3., 4., 5., 6., 8. sz.) pécsi postahivatal a közönség rendelkezésére áll.

1944. decemberének végén a pécsi postahivatalok a

korábbi, közönséges és ajánlott leveleken túlmenően már *expressz leveleket* is felvettek a postaigazgatóság 50 173/1944. sz. rendelete értelmében:

„A helyi forgalomban és azokkal a megnyílt vidéki postahivatalokkal való forgalomban, amelyekkel a postai összeköttetés helyreállott, a közönséges és ajánlott levelek expresszként is feladhatók." (1. sz. Tájékoztató.)

Az 1945. február 8-án kelt 162/1945. sz. rendelet (2. sz. Tájékoztató) arról értesíti a hivatalokat, hogy:

„A közönséges és ajánlott levélpostai küldemények forgalma Debrecennel és általában a Duna-Tisza közének, valamint a Tiszántúlnak magyar közigazgatás alatt álló, felszabadult részeivel, így Szegeddel is — megnyílt."

A Tájékoztatónak 1945. március 1-én kelt 4. számában közölt 2591/1945. sz. rendelete a Budapesttel felvett levélpostai forgalomról ad értesítést:

„Budapesttel a közönséges (nem ajánlott) levélposta küldemények forgalma megnyílt. A budapesti címzettek esetleges lakásváltoztatása miatt ajánlatos, hogy a címzettnek nemcsak a tudott lakáscímét tüntessék fel a címiratban, hanem azt a lakáscímet is, illetőleg azokat a lakáscímeket is, amelyek a kézbesítés szempontjából figyelembe jöhetnek.

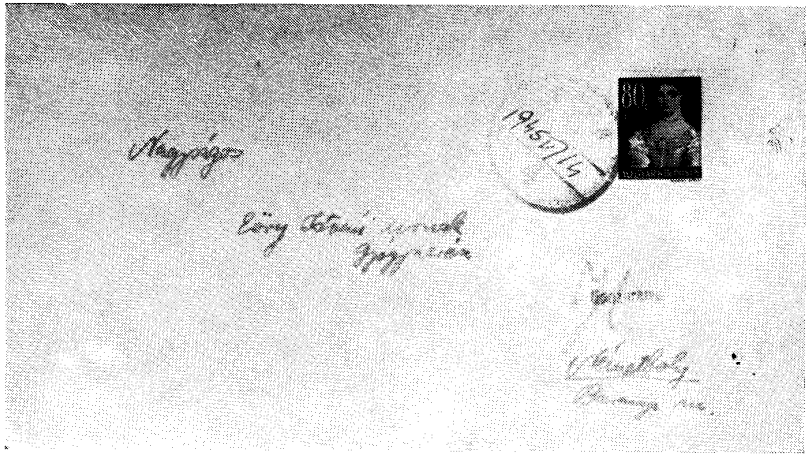
A postahivatalok (ügynökségek) a közönséget mind erről megfelelő módon tájékoztassák."

A levélpostai forgalomnak az ország egész területére történt kiterjesztését a Tájékoztató 13. száma 1945. június 5-i kelettel, 8064/1945. sz. alatt közli:

„A Magyar Kereskedelem- és Közlekedésügyi miniszter úr a f. évi május 20-án kelt, 1. ad-102 340/1945. A. számú rendeletével a levélpostai küldemények forgalmát az ország egész területére kiterjesztette."

Nagyon figyelemre méltó az Új Dunántúl 1945. március 17-i számában megjelent azon postai közlemény, amely szerint Baranya megye megnyílt postahivatalainál feladva *külföldre* közönséges levelek küldhetők *Bulgáriába, Jugoszlávia* „Vajdaság" nevű részébe, valamint *Romániába,* beleértve Erdélyt is. Ajánlott küldeményt csak a feladó felelősségére lehet felvenni.

Az ismeretes, hogy a hivatalos postai kapcsolatot *Bulgáriával* csak 1946. január 21-ével (144 308/A. 4.), *Jugoszláviával* csak 1945. augusztus 6-ával (113 533/A. 4. és 125 026/A. 4.) és *Romániával,* amint ezt már idéztük, csak 1945. november 17-ével (137 964/A. 4.) vette fel a magyar postaigazgatás. Ezeknek a külföldi — a hivatalost megelőző — postai kapcsolatok *tényleges működését* nem vonhatjuk ugyan kétségbe, de ezek megbízható formában (pl. futott küldemények) még bizonyításra szorulnak. Ezzel kapcsolatban az már bizonyos, hogy Békés megyei viszonylatban a Romániával való korai levélpostai kapcsolat küldeményekkel igazolhatók. (L. Philatelica 1972/1. sz. 8. ábra.)

1. ábra

A postahivatalok és ügynökségek tekintélyes részének újbóli megnyitása után a postaigazgatóság már olyan részlet rendezésére is sort kerithetett, mint a *„kézbesíthetetlen, illetőleg visszakézbesíthetetlen küldemények kezelése a rendkívüli helyzetben."*

Idézzük az 1945. február hó 3-án kelt, fenti tárgyban megjelölt, 1284/1945. sz. rendeletet az 1. sz. Tájékoztatóból:

„Az 1944. november 28-ig beérkezett és a rendkívüli helyzet miatt nem kézbesíthető ajánlott küldeményeket aszerint, amint a felvevő hivatal már megkezdte működését, vagy nem, a megfelelő kézbesíthetetlenségi ragjelző felragasztása után vissza kell küldeni a felvevő hivatalokhoz, illetőleg „Térti kezelésre Pécs" szövegű jelzővel ellátva a pécsi postaigazgatóság címére kell továbbítani. Utóbbi esetben értelemszerűen az A. 3. Szab. 135. §. 7. és 8. pontjához kell alkalmazkodni.

2. ábra

A jelzett idő óta érkezett kézbesíthetetlen, illetőleg visszakézbesíthetetlen küldeményeknél az eddig érvényben volt szabályokat (A. 3. Szab. 135. §.) alkalmazzák a postahivatalok és postaügynökségek, azzal az eltéréssel, hogy a 321. sz. nyomtatványon a „Térti kezelésre Budapest" szövegben a „Budapest" szót töröljék és helyébe „Pécs" szót írjanak, a visszakézbesíthetetlen tértiutalványokat az A. 3. Szab. 135. §. 9. pontjában előírtak szerint kezeljék ugyan, de annak szem előtt tartásával, hogy az utalvány leszámoló hivatal teendőit a további intézkedésig a pécsi postaigazgatóság számvevőségi csoporta látja el."

Az *új* Postavezérigazgatóság tényleges működésének megkezdése után ezt a rendelkezést az 1945. július 3-án kelt 10 365/1945. sz. alatt hatályon kívül helyezte a pécsi postaigazgatóság:

„A kézbesíthetetlen és visszakézbesíthetetlen küldemények kezelése tárgyában az 1. sz. Tájékoztató útján közölt 1284/1945. sz. rendeletet hatályon kívül helyezem... A térti küldemények kezelését adott esetben nem Budapest 7. számú, hanem Budapest 20. számú postahivatalhoz továbbítsák."

A fenti rendelkezések idézésével igazolni szeretnénk a pécsi postaigazgatóságnak nemcsak a rendkívüli helyzetben végzett kitűnő működését, hanem azt a rendkívüli figyelmességét is, amelyről a Budapestre címzett levelek esetében tanúbizonyságot tett. Birtokomban van több olyan 1944. év végéről származó, akkor kézbesíthetetlen levél is, amelyeket más postaigazgatóságok területükön csak közel egyéves késedelemmel továbbítottak.

A postaigazgatóság területén a városi lakosság élelmezési nehézsége miatt ugyancsak nélkülözött csomagforgalom újbóli felvétele sem váratott sokáig magára. Az 1945. január 16-án kelt 282/1945. sz. rendelet (1. sz. Tájékoztató) ebben a tárgyban az alábbiak szerint intézkedett:

„1945. január 22-től a csomagforgalom újbóli felvételét rendelem el az alábbiak szerint:

Újdombóvár[7] és Kaposvár között megnyílt postahivatalokhoz címzett csomag a további intézkedésig nem vehető fel.[8] Újdombóvárra azonban csomagot akadálytalanul lehet küldeni.

A felvehető csomagok súlyhatára 10 kg, a díjtételek a díjszabásban érvényes díjtételekkel azonosak, azonban a viteldíjhoz még expresszdíjat is hozzá kell számítani.

A csomagok csak a feladók veszélyére vehetők fel.

A csomagoknak a pályaudvarra, valamint a pályaudvarról a hivatalba való szállítása a gyalogküldöncjáratok mellett esetleg nehézségbe ütközik. Ebben az esetben a címzett, vagy feladó gondoskodjék csomagjának a pályaudvarról, vagy a pályaudvarra való szállításáról."

Ennek a részben „önkiszolgáló" csomagforgalomnak, — a feladók, vagy a címzettek bekapcsolását a helyi szállításokba — célzó rendelkezésnek igen komoly háttere volt. Több ízben is említettük, hogy a postaforgalom újbóli megindítását az ország minden részében erősen hátráltatta a kincstári szállítóeszközök megrongálódása, megsemmisülése, vagy az épségben maradottak jogtalan eltulajdonítása. A főként helyi szállítási nehézségek mielőbbi elhárítása érdekében, a postaigazgatóság kérésére közölte az Új Dunántúl is 1945. április 6-i számában a K. K. M. 1945.

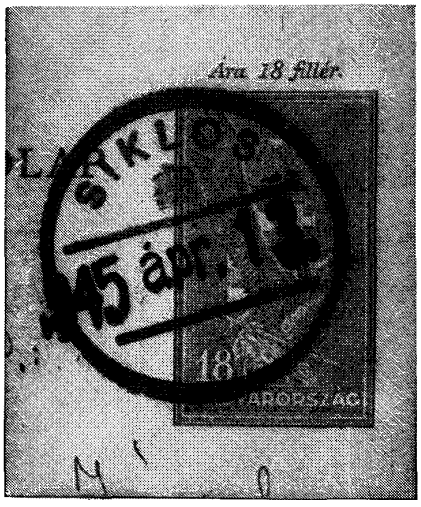
III. 5-én kelt 386/1945. sz. rendeletét, amely a kincstári tulajdont képező összes (egy-két-három-négykerekű) postai kézikocsik, kerékpárok és egyéb járművek számbavételére intézkedik:

„Ennek értelmében a pécsi postaigazgatóság is felhívja mindazokat, akiknek birtokában ilyen tárgyak vannak, szolgáltassák be Pécs 1. postahivatalhoz. Az önként visszaadót büntetés nem éri."

c) Értékcikkek.

Áttekintésünk nem lenne teljes a Baranya megyei postaviszonyokról, ha nem foglalkoznánk a rendelkezésünkre álló adatok alapján a postaigazgatóság területét érintő értékcikk, de elsősorban a bennünket, filatelistákat érdeklő, bélyegellátottsággal.

Ebben a témakörben első információnkat ismét az Új Dunántúlnak 1945. év első napjaiban adott (Új Dunántúl 1945. I. 6.) postaigazgatósági tájékoztatójából meríthetjük. Az általános postai helyzet, a szervezési nehézségek, az újból megnyitott hivatalok névsorának

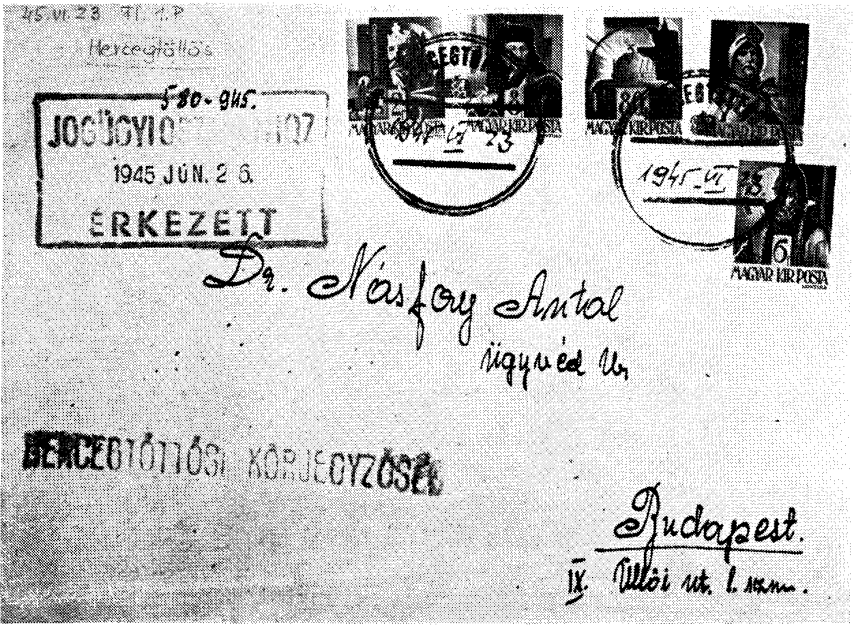
3. ábra

4. ábra

ismertetése után az értékcikk ellátottságról is szó esett. E szerint: *„a bélyegellátás terén eddig nem érkezett panasz, hogy nincs elég bélyeg. Ha felvetődik a probléma, akkor igyekszünk megoldást találni. Ilyennek kínálkozik mindjárt a felülbélyegzés, ami lehetővé teszi, hogy a feltétlenül szükséges forgalmat biztosíthassuk."*

Ezt a bejelentést a rendelkezésünkre álló levélpostai anyag is igazolja. Túlnyomó részük postabélyeggel bérmentesített. Különösen szembetűnő ez a helyzet, ha összevetjük a tiszántúli, valamint a Duna—Tisza közötti megyékből, azonos időszakból származó levélpostai anyaggal. Ez utóbbiaknál a bélyeges bérmentesítések száma igen csekély, s a bélyegek nagy része a lakosság tulajdonából származott. Ez a jelenség magyarázatát pedig abban leli, hogy még a magyarországi hadműveletek megkezdése előtt a debreceni és szegedi postaigazgatóság Budapestre, a kolozsvári Sopronba, a nagyváradi Pécsre és a kassai Miskolcra költözött, elrendelve a hivatalok és ügynöksé-

5. ábra

gek bezárását és az értékes postai anyagnak a megjelölt postai szervekhez történő beszolgáltatását. Így a megjelölt területeken az új forgalmi postabélyegek kibocsátásáig, 1945. június 1-ig a *készpénzbérmentesítés volt az uralkodó bérmentesítési forma,* — megjegyezve —, hogy az elszállított, vagy elveszett kezelési eszközök (bélyegzők) hiányában számos, — a szabványostól eltérő — *szükségszülte készpénzbérmentesítési formát* alkalmaztak.

Ugyancsak figyelemre méltó, hogy a postaigazgatóság felveti — szükségmegoldásként — a felülbélyegzés, vagyis az alacsonyabb címleteknek magasabb címletekre történő *felülnyomását.* Bár erre sor nem került, mégis ezt a megoldást alkalmazta a Postavezérigazgatóság az első alkalmi bélyegkiadásnál, az 1945. május 1-én forgalomba bocsátott *Felszabadulás,* majd az 1945. június 1-én kibocsátott általános forgalmú *I. Kisegítő* bélyegsorozatnál.

1945. februárjának végén már némi zavar mutatkozhatott a bélyegellátás terén. Ezt igazolja az „*Értékcikkfelesleg beszolgáltatása*" című, 2590/1945. sz. rendelet (4. sz. Tájékoztató 1945. III. 1.). Idézve:

„Utalással arra a számos szóbeli rendelkezésemre, amelyet a postahivatalok újra megnyitásakor kiküldötteim útján tettem és amely szerint a felesleges értékcikkmennyiséget a Pécs 1. sz. postahivatalához, mint ideiglenes értékcikkraktárhoz azonnal be kellett szolgáltatni, nyomatékosan felhívom a postamestereket, hogy ha e rendelkezésemnek még nem tettek volna eleget, mulasztásukat azonnal hozzák helyre.

Felesleges készletnek azt az értékmennyiséget kell tekinteni, amely az előrelátható másfélhavi szükségleten felül van. (L. az F.I. Szab. 17. §. 5. p.). A P.R.T. 1944. évi 7. számában megjelent 206 074/4. sz. rendeletnek azt a rendelkezését, amely a készletben tartandó értékmennyiséget háromhavi szükségletben állapítja meg, a több helyen jelentkező értékcikkhiány miatt hatályon kívül helyezem.

... E rendeletem megjelenése után megnyitásra kerülő hivatalok az itt előadott rendelkezéshez szintén szorosan alkalmazkodjanak."

d) Készpénzbérmentesítés.

A fenti intézkedés átmenetileg megoldotta az elkerülhetetlen bélyeghiányt és éppen a korabeli helyzet *valóban* rendkívüliségére jellemző, hogy az igazgatóság területén a készpénzbérmentesítést engedélyező rendelkezésre jóval az első általános forgalmú, új postabélyegeknek 1945. június 1-ével történt forgalomba bocsátása után, 1945. július 20-án került sor. Mivel ezt a rendelkezést tartalmazó 18. sz. Tájékoztatót eddig fellelni nem sikerült, ezért ennek a rendelkezésnek alapelveit is tartalmazó, — a készpénzbérmentesítést továbbra is meghosszabbító, azonos számú — rendeletet idézzük az 1945. október 16-án kelt 22. sz. Tájékoztatóból:

„*Postaküldemények készpénzzel való bérmentesítése*
11 913/1945.

a f. évi július 20.-i Tájékoztató 18. számában közzétett azonos számú rendeletemben megengedtem a levélposta küldeményeknek készpénzzel történő bérmentesítés mel-

letti felvételét arra az esetre, ha a viteldíjat bélyeggel — készlet hiánya miatt — nem lehet leróni.

Az állandó díjszabásváltozások és a postabélyegek előállításában mutatkozó nehézségek miatt az értékcikkekben, illetőleg a postabélyegben további hiányokkal kell számolni. Nem teszek ezért észrevételt az ellen, ha a hivatalok külön engedély, illetve bejelentés nélkül — kényszerhelyzetben — a bérmentesítésnek az előző bekezdésben említett módját alkalmazzák.

(Ezt kezelési és elszámolási utasítások követik.)

A hivataloknak azonban az értékcikk ellátmányuk kiegészítése iránt továbbra is az előírt megfelelő időben és módon intézkedni kell s fenti kivételes eljárás csak arra az esetre vonatkozik, ha az értékcikkhiány más okra és nem a hivatal hanyagságára vezethető vissza.

Pécs, 1945. október 4."

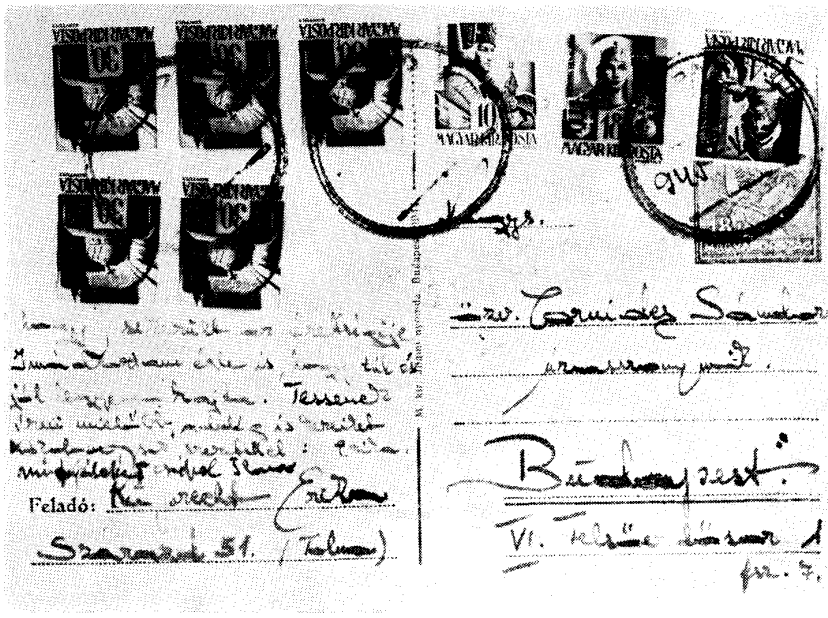
Bár, szintén a tárgyalt időszakot meghaladó, későbbi időből származik egy másik, a készpénzbérmentesítés engedélyezésére vonatkozó rendelet, mégis kívánatos ennek idézése, mivel *jelentősége igen nagy* az 1945—46-os inflációs bérmentesítések megismerése szempontjából. Ez a rendelet a Tájékoztató 23. számában jelent meg:

„Külföldre szóló levélpostai küldemények díjának lerovása 22 637/1945.

A postai díjak időközben történt többszöri nagyobb mérvű emelése folytán főleg külföldi viszonylatban előállott az a helyzet, hogy az eddigi bélyegekkel, azok kisebb értékösszege mellett, — a viteldíjat a küldeményen — leróni nem lehet. Arra nincs kilátás, hogy az államnyomda a jelenlegi díjszabás szerint szükséges bélyegeket a közeljövőben előállítani tudná.

A. 4. Szab. 47. cikkének 1. pontja szerint a külföldre feladott nyomtatványokra a viteldíjat *„Készpénzzel bérmentesítve"* bélyegző alkalmazásával, vagy más olyan módon is lehet leróni, amilyen bélyegzési rendszert a felvevő igazgatás belföldi szabályai megengednek. Utóbbi alatt a *„készpénzzel bérmentesítve"* bélyegzővel nem rendelkező hivataloknál az ellenőrző számbélyegző használatát kell érteni.

Az itt említett díjleróvási módot a vezérigazgatóságtól nyert felhatalmazás alapján átmenetileg a külföldre feladott egyéb levélposta küldeményeknél is, — vagyis addig, amíg megfelelő címletű bélyegek kibocsátásra kerülnek, — lehet alkalmazni.

6. ábra

A bélyegzés mikénti foganosítására nézve a 18. számú Tájékoztatóban közzétett 11 913/1945. számú rendelet 4. bekezdésében foglaltak az irányadók, a beszedett összeg jelzése előtt azonban *„Beszedett díj"* helyett *„Taxe perçue"* jelzést kell alkalmazni. Egyebekben a hivatalok járjanak el az előbb hivatkozott és a 22. számú „Tájékoztató"-ban ugyancsak 11 913/1945. szám alatt közzétett rendeletben foglaltak értelmében. Pécs, 1945. november 6."

e) Vidéki postahivatalok (ügynökségek) újbóli megnyitása

A vidéki postahivatalok és postaügynökségek újbóli megnyitásáról az első rendelkezésünkre álló hivatalos postai közlemény az 1945. február 3-án, majd 12-én kiadott 1., illetve 2. számú Tájékoztatóban jelent meg. Ezért a februárt megelőző hónapokra vonatkozó, s kevésbé megbízható adatokat csak az Új Dunántúl c. pécsi napilapból meríthetünk. Az említett adatforrások, de ezen túlmenően ugyanazon források különböző időpontban megjelent, idevonatkozó

közleményei között látszólagos ellentmondások mutatkoznak. Ezek magyarázatukat abban lelik, hogy a hivatalok, ügynökségek újbóli megnyitását nemcsak a mai körülményeink közé nem helyezhetjük, hanem a magyar posta történetének — talán — egyik időszakába sem. Ezeket az intézkedéseket nem tekinthetjük csupán adminisztratív jellegűeknek, amelyeket jól képzett és fegyelmezett postai személyzetnek kellett végrehajtani. Ennek a helyzetnek magyarázata elsősorban a hadműveleteket követő *rendkívüli állapotban* gyökeredzik.

Ezekre a nehézségekre hivatkozik többek között a postaigazgatóság már említett, a sajtó részére adott 1945. január 6-i nyilatkozata is, megemlítve: nincs mozgóposta, csak a vasútvonalak mentén lehet a postahivatalokat és ügynökségeket megnyitni. Másrészt nem tudják az ügynökségeket berendezni, mert *nincs vállalkozó, aki a levélhordást, kézbesítést vállalja.* Ezen úgy igyekeznek segíteni, hogy a községeket buzdítják ennek a kérdésnek a maguk hatáskörében történő megoldására.

De a már megnyitott hivataloknak, ügynökségeknek működése sem volt zavartalan. Előfordult, főként gazdasági okokból, hogy egy már megnyílt hivatal, vagy ügynökség a személyzet kilépése miatt működését rövidebb-hosszabb ideig szüneteltette. Ezt igazolja a postaigazgatóság 1687/1945. sz. rendelete (2. sz. Tájékoztató) is, amelyet „*A postaforgalmat gátló, vagy zavaró körülmény jelentése*" cím alatt 1945. február 10-én bocsátott ki:

„A postaforgalomban esetleg beálló akadályokat egyes már megnyitott hivatalok vagy egyáltalán nem, vagy csak nagyobb késedelemmel jelentik.

A jövőbeni miheztartás végett nyomatékosan figyelmeztetem a hivatalvezetőket (postamestereket, postaügynököket), hogy

1. a forgalmat,

2. a már kiadott rendeletek foganosítását

3. és a postaszállítást gátló, vagy zavaró körülményekről esetleg a legközelebbi működő hivatalon keresztül is *haladéktalanul* jelentést tenni tartoznak."

Feltehetően nem egyszer súlyosbították a fennálló nehéz helyzetet a közigazgatási hatóságok által alkalmazott „alkalmi postások" is, akiknek egy része már csak szakképzettség hiányában sem láthatta el maradéktalanul munkáját.

A továbbiakban, az említett forrásokra támaszkodva igyekezni fogunk a vidéki postahivatalok és postaügynökségek újbóli megnyitásának időpontjáról *vázlatos* áttekintést adni.

1944. XII. 21.:

KESZŰ, MECSEKALJA, MECSEKSZABOLCS, KOZÁRMISLENY, HIRD, HOSSZÚHETÉNY, SZIGETVÁR ph.-ok.[9] (Ez utóbbinál megjegyzendő, hogy Szigetvár—Pécs viszonylatban a levélforgalom csak december végén indult meg.)

1944. XII. 31.:

BÁTASZÉK, BONYHÁD, BÜKKÖSD, DECS, DOMBÓVÁR, DUNASZEKCSŐ, EGERÁG, HARKÁNY, KAPOSVÁR 1., 2., 3., KOMLÓ, KŐVÁGÓSZŐLLŐS, MÁGÓCS, MÁRIAGYÜD, MOHÁCS 1., NAGYKOZÁR, NÉMETBÓLY (?), PÉCSVÁRAD, SÁSD, SIKLÓS, SZEKSZÁRD, SZENTLŐRINC, SZIGETVÁR, ÚJDOMBÓVÁR, ÚJPETRE, VILLÁNY, VÓKÁNY újabban bekapcsolt ph.-ok.[9]

1945. I. 6.:

A postaigazgatóság sajtó tájékoztatója szerint az igazgatóság területén január első napjaiban 41 postahivatal és ügynökség működött.[9]

1945. I. 11.:

Újabb 30 postahivatal vette fel a kapcsolatot az igazgatósággal.[9]

1945. I. 26.:

Újabb 18 hivatal kapcsolódott be a rendszeres postai szolgáltatásba.[9]

1945. II. 1.:

Az első, megbízhatónak tekinthető adatokat a január végén már működésben levő postahelyekről

az 1945. február 3-án kelt 1. számú Tájékoztatóból meríthetjük:

ATTALA
BAJA
BAKÓCA
BAKSA
BARANYAJENŐ
BÁTA
BÁTASZÉK
BATÉ
BERKESD
BONYHÁD
BIKAL
BÜKKÖSD
CSOMA
DECS
DIÓSBERÉNY
DIÓSVISZLÓ
DOMBÓVÁR
DUNASZEKCSŐ
EGERÁG
EGYHÁZASKOZÁR
ERDŐSMECSKE
FELSŐMINDSZENT
GARÉ
GÖDRE
GÖRCSÖNY
HARKÁNY
HERCEGTÖTTÖS
HETVEHELY
HIRD
HOSSZÚHETÉNY
KAPOSVÁR 1., 2., 3.
KAPOSSZEKCSŐ
KÁRÁSZ
KESZÜ
KESZŐHIDEGKUT
KISVASZAR
KOMLÓ
KŐVÁGÓSZŐLLŐS
LÁNYCSÓK
MAJS
MÁGÓCS
MAGYARBÓLY
MAGYARSZÉK
MÁRIAGYÜD
MÁRIAKÉMÉND
MÁZA
MECSEKALJA
MECSEKSZABOLCS
MISZLA
MOHÁCS 1.
MOSDÓS (j. szün.)
MŐCSÉNY
NAGYBERKI
NAGYBICSÉRD
NAGYKOZÁR
NAGYMÁNYOK
NAGYPETERD
NAGYSZÉKELY
NÉMETBÓLY
NÉMETMÁROK
OZORA
PALOTABOZSOK
PELLÉRD
PÉCS 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8.
PÉCSVÁRAD
PINCEHELY
PÜSPÖKLAK
PÜSPÖKSZENTERZSÉBET
REGÖLY
SÁSD
SIKLÓS
SZABADSZENTKIRÁLY
SZAKÁLY
SZALÁNTA
SZÁRAZD
SZÁSZVÁR
SZEBÉNY
SZEKSZÁRD
SZENTLŐRINC
SZIGETVÁR
TAMÁSI
TASZÁR
TOLNA
TOLNANÉMEDI
ÚJDOMBÓVÁR
ÚJPETRE
VASAS
VÁRALJA
VÁSÁROSDOMBÓ
VÉMÉND
VILLÁNY
VÓKÁNY postahivatalok
ALSÓMOCSOLÁD
BAKÓCA-GODISA
BÁR
FEKED
GÖDRESZENTMÁRTON
LIPPÓ
KOZÁRMISLENY
TORMÁS postaügynökségek.

1945. III. 1.:

A működő postahivatalok száma 129, a postaügynökségeké 12.[9]

1945. III. 17.:

A Pécsi Postaigazgatóság sajtó útján közli: értesülése szerint a Duna-Tisza közén és a Tiszántúl magyar közigazgatás alatt álló részein több postahivatal és ügynökség megkezdte működését. Ide közönséges és ajánlott küldemények küldhetők:
ALPÁR, BAJA, BÁTMONOSTOR, CEGLÉD, CSÁTALJA, CSONGRÁD, DÁVOD, GARA, GÁTÉR, HERCEGSZÁNTÓ, HÓDMEZŐVÁSÁRHELY, KECSKEMÉT, KISKUNFÉLEGYHÁZA, KISKUNHALAS, KISZOMBOR, MAJSASZABADSZÁLLÁS, MAKÓ, NAGYBARACSKA, OROSHÁZA, ÓKÉCSKE, PÁLMONOSTOR, PÁLOSSZENTKÚT, SZEGED, SZENTES, SZEREMLE, ÚJKÉCSKE, VASKÚT,
BÁTYA, CSÁSZÁRTÖLTÉS, DUNAPATAJ, DUNASZENTBENEDEK, FAJSZ, FOKTŐ, GÉDERLAK, HAJÓS, HORTA, HOMOKMÉGY, KECEL, MISKE, NEMESNÁNDUDVAR, ORDAS, ÖREGCSERTŐ, SOL, SÜKÖSD, SZAKMÁR, USZÓD.
A Duna-Tisza közének, a Tiszántúlnak és a bajai

háromszög (Bács-Bodrog megyében) fentebb fel nem sorolt helyeire csak közönséges levelek küldhetők.[9]

1945. V. 15.:

A Pécsi Postaigazgatóság közlése szerint területén 256 postahivatal és 17 postaügynökség működik. Ezen felül az igazgatóság dolgozói a Szegedi Postaigazgatóság területén 10, a Budapesti Igazgatóság területén pedig 8 hivatalt nyitottak meg.[9]

1945. VII. 8.:

30 postahivatal kivételével a postaigazgatóság bekapcsolta összes állomását.[9]

1945. VII. 21.:

A Pécsi Postaigazgatósághoz tartozó, korábban működött *összes postahivatalt* bekapcsolták a levélfogalomba. A csomagszállítás 340-nél több postahivatalra terjed ki.[9]

f) Levélzárlatot közvetítő menetek, mozgóposták.

A helyközi postaforgalom normalizálása *mozgóposták* működése nélkül megoldhatatlan feladat. A kezdeti időszakban mozgóposták helyett csupán levélzárlatokat közvetítő menetek működtek. Ezt a feladatot Baranya megyében is, hasonlóan a többi megyékhez, azonos módon a rendszertelenül közlekedő vonatok mozdony-, vagy vonatvezetői végezték. Ezt a feltevést igazolja is a Tájékoztató 4. száma (1945. III. 1.), amely közli a postaigazgatóság 2192/1945. sz. rendeletét a *„Postai zárlatok közvetítése vasúti alkalmazottak útján"* cím alatt:

„A menetrendszerűen közlekedő vonatok menetrendjének a kora hajnali és a késő éjszakai órákra való eltolódása[10] következtében több helyen a postazárlatok cseréje nehézségekbe ütközik. A postaforgalom mindenképpeni biztosítása érdekében felkérem a pécsi vasútigazgatóságot, hogy ilyen helyeken vasúti alkalmazottait utasítsa a postazárlatok és csomagok közvetítésére.

Felhívom tehát a postahivatalokat (ügynökségeket) hogy ha jelenlegi, vagy a jövőbeni oly időben közlekedő vasúti menetéhez, vagy mozgópostához indítana járatot, mikor szabadon közlekedni nem lehet, a járatot a nappali órákban indítsák a vasútállomásra (megállóhoz), a küldönc ott az anyagot a szolgálatot teljesítő vasúti alkalmazottnak erre a célra rendszeresítendő átadókönyvben való elismerés mellett adja át, az érkező anyagért pedig másnap menjen küldönc és a zárlatot a vasúti alkalmazottak részére is rendszeresítendő átadókönyvben való elismerés mellett vegye át. Az esetleg beálló akadályokat minden esetben azonnal jelenteni kell.

A hivatalvezetők (postamesterek) egyébként a maguk részéről is kövessenek el mindent, hogy a postai zárlatok kezelése a lehető legnagyobb biztonsággal történjék."

A Pécsi Postaigazgatóság a meginduló vasúti közlekedést igénybe véve igen korán megszervezte és indította meg az első mozgóposta, illetve zárlatközvetítő meneteit. Az első ilyen tárgyú közlemény az 1. sz. Tájékoztatóban (1945. II. 3.) jelent meg, feltüntetve az 1944. decemberi és 1945. januári adatokat is. Ezt az 1. sz. táblázaton mutatjuk be.

A későbbi viszonyok alakulásáról, ami országos viszonylatban is igen kedvező képet mutatott, a Tájékoztató 11. számából (1945. V. 19.) szereztünk értesülést. Ezt a 2. sz. táblázaton tárjuk olvasóink elé.

(folytatjuk)

Közlekedő mozgóposták és levélzárlatközvetítő menetek jegyzéke a pécsi m. kir. Postaigazgatóság területén.

1238/1945.

Száma	Neme	Mely vonalon	Vonat száma	Mely vonalon	Vonat száma	Vezetésével megbízott hivatal	Mely naptól közlekedik
350	a	Újdombóvár[7]— Bátaszék	2140	Bátaszék— Újdombóvár[7]	2193	Újdombóvár[7]	1945. I. 11.
352	a	Újdombóvár[7]— Pécs	1930	Pécs— Újdombóvár[7]	1923	Újdombóvár[7]	1945 I. 8.
362	a	Pécs— Bátaszék	6424	Bátaszék— Pécs	6427	Pécs 2.	1944. XII. 31.
364	a	Pécs— Siklós	6724	Siklós— Pécs	6727	Pécs 2.	1945. I. 18.
366	a	Pécs— Mohács	1952 4	Mohács— Pécs	1 1927	Pécs 2.	1944. XII. 30.
370	a	Újdombóvár[7]— Kaposvár	1042	Kaposvár— Újdombóvár[7]	1043	Újdombóvár[7]	1945. I. 8
—	jv.	Újdombóvár[7]— Tamási	6022	Tamási— Újdombóvár[7]	6025	Levélzárlatot közvetítő menet vasúti alkalmazottal	1945. I. 4.
—	jv.	Villány— Magyarbóly	1952	Magyarbóly— Villány	1927	Levélzárlatot közvetítő menet vasúti alkalmazottal	1944. XII. 30.
—	jv.	Bátaszék— Szekszárd	5247	Szekszárd— Bátaszék	5222	Levélzárlatot közvetítő menet vasúti alkalmazottal	1944. XII. 28.
—	jv.	Újdombóvár[7]— Szakály— Hőgyész	1019	Szakály— Hőgyész— Újdombóvár[7]	1030	Levélzárlatot közvetítő menet vasúti alkalmazottal	1945 I. 30.
—	jv.	Pécs— Szigetvár	6337	Szigetvár— Pécs	6632	Levélzárlatot közvetítő menet vasúti alkalmazottal	1945. I. 2.

Pécs, 1945. évi február hó 3-án.

Mozgóposták, jegyzékelő menetek és levélzárlatközvetítő menetek jegyzéke.

5313/1945.

Érvényes 1945. május 18-tól.

Száma, neme	Mely vonalon	Vonat száma	Mely vonalon	Vonat száma	Vezetésével megbízott hivatal	Jegyzet
350a	Újdombóvár[7]— Bátaszék	2118	Bátaszék— Újdombóvár[7]	2119	Újdombóvár[7]	Naponta közlekedik
352a	Újdombóvár[7]— Pécs	1920	Pécs Újdombóvár[7]	1923	Újdombóvár[7]	Naponta közlekedik
362a	Pécs— Bátaszék	6424	Bátaszék— Pécs	6477	Pécs 2.	Másodnapokon közlekedik
364a	Pécs— Beremend	5724	Beremend— Pécs	6727	Pécs 2.	Másodnapokon közlekedik
366a	Pécs— Mohács	1952 / 6	Mohács— Pécs	1 / 1927	Pécs 2.	Naponta közlekedik
370a	Újdombóvár[7]— Kaposvár	1952 / 6	Kaposvár— Újdombóvár[7]	1019	Újdombóvár[7]	Naponta közlekedik
372a	Újdombóvár[7]— Veszprém	6022	Veszprém— Újdombóvár[7]	6023	Újdombóvár[7]	Naponta közlekedik
310a	Pécs— Barcs	2415	Barcs— Pécs	2414	Pécs 2.	Másodnapokon közlekedik
— jv.	Kaposvár— Csurgo	1020	Csurgó— Kaposvár	1085	Levélzárlatot közvetítő menet vasúti alkalmazottal	Bizonytalan napokon közlekedik
— jv.	Kaposvár— Fonyód	5562	Fonyód— Kaposvár	5533	Levélzárlatot közvetítő menet vasúti alkalmazottal	Bizonytalan napokon közlekedik

Pécs, 1945. évi május hó 18-án.

Jegyzetek:

5. A dárdai járás a fegyverszüneti egyezmény értelmében Jugoszláviához visszacsatolva.
6. Pécs 1. postahivatal.
7. Újdombóvár és Dombóvár 1946-ban történt egyesítése után DOMBOVÁR.
8. Kaposvár a hadműveleti terület frontvonalába esett.
9. Új Dunántúl c. napilap közleménye.
10. Az ellenséges légitámadások kikapcsolása céljából.

Az ábrák jegyzéke és feliratuk.

1. ábra. Távolsági levél PÉCS 4. kisegítő hk. bélyegzéssel. A bélyegző használatba vételének időpontja: 1944. XII. 20.

2. ábra. Távolsági levél PÉCS 3. kisegítő hk. bélyegzéssel. A bélyegző használatba vételének időpontja: 1944. XII. 27.

3. ábra. Távolsági levelezőlap SIKLÓS kisegítő hk. bélyegzéssel. A bélyegző használatba vételének időpontja: 1945. I. 7.

4. ábra. Távolsági levél PÉCSVÁRAD kisegítő hk. bélyegzéssel. A bélyegző használatba vételének időpontja: 1945. I. 10.

5. ábra. Távolsági levél HERCEGTÖTTÖS kisegítő hk. bélyegzéssel. A bélyegző használatba vételének időpontja: 1945. I. 30.

6. ábra. Távolsági levelezőlap SZÁRAZD kisegítő hk. bélyegzéssel. A bélyegző használatba vételének időpontja: 1945. II. 26.

Az 1881—90. évi II. típusú 3 krajcáros

DR. PETROVITS TIVADAR

II. RÉSZ

Csoportjelek

A csoportjelek keletkezésének lehetőségeiről és jellegükről részletesebben a II. típusú 10 krajcárosnál már szóltunk. (2×100-as anya-, vagy magaslemezek. Philatelica 1971. 1. sz. 26—27. o.) Itt csak annyit említenénk meg, hogy két azonos ívhely bélyegképein további sérülések keletkeztek, akár a két 100-as mélylemezen, akár a két magaslemezen. Természetes, hogy mindkét anyalemezen a két azonos ívhelyen sérülés nem minden esetben következett be. A jelenlegi adatok szerint ez a ritkább eset.

Az is előfordult, hogy a lemezek másolásakor egyik ívhelyen sem következett be sérülés, így ezeken az ívhelyeken csoportjelet nem is lehet találni. Végül lehetséges az az eset is, hogy a sérülés bekövetkezett. de a jelet jelenleg nem ismerjük, vagy azt tévesen határoztuk meg.

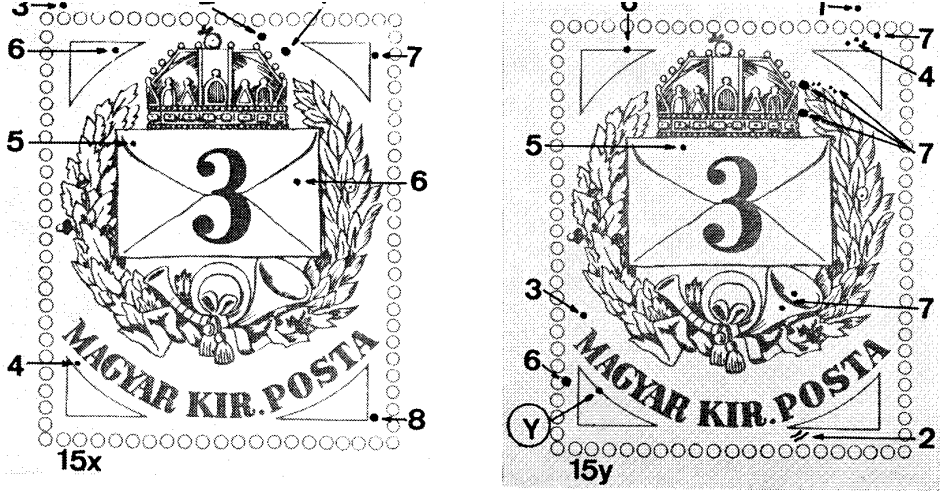
A csoportjelek — ha előfordulnak, — a kiadás egész ideje alatt jelentkeznek. Ezekhez kapcsolódnak indexszámmal a nyomólemezek ismertetőjelei, a lemezhibák.

Jelenleg a 100-as anyalemezen 3 ívhelyen nem ismerünk ívhelyismertetőjelet. (15., 47., 79. ívhely.) E helyekre közöljük a csoportjeleket — ha ilyenek vannak, — és a jellegzetes lemezhibákat. (7., 8., 9. ábra.)

Az anyalemez egyes ívhelyein előfordul, hogy található ugyan ívhelyismertetőjel, ezek azonban egyben csoportos, vagy páros ismertetőjelek is. Mivel *nincs egyedi ívhelyismertetőjelük*, így a bélyegek ívhelyre történő azonosítása e jelek alapján nem megoldható. A 36. és 86. ívhelynek 2—2 ívhelyismertetőjele van. Ezek azonban egyben csoportos, illetve páros ismertetőjelek is. A 30., 37., 46., 96., 99. és a 100. ívhelyeknek csak egy-egy csoportos, illetve páros ismertetőjele van. A bélyegek ívhelyének megállapítását tovább nehezíti, ha ez az egy vagy két jel a bélyegzés miatt takarva van. Ezért ezen ívhelyekre is megadjuk a csoportjeleket és a jellemző lemezhibákat. (10. és 11. ábra.)

Metszetjavítások

A II. típusú 3 krajcáros bélyegeknél a szakirodalom szerint (Monográfia III. 605. o.) Dessewffy és Rédey 29 db különböző metszetjavítást ismert. (A metszetjavításokkal a Monográfia a III. kötet 584. és a következő oldalakon foglalkozik.) Az alaposan megvizs-

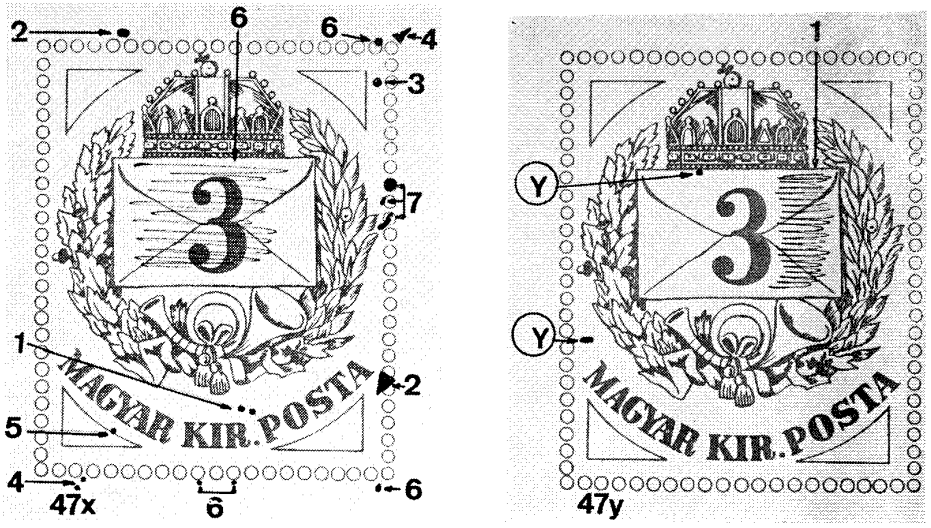

7. ábra. A 15. ívhely csoportjelei és jellemző lemezhibái

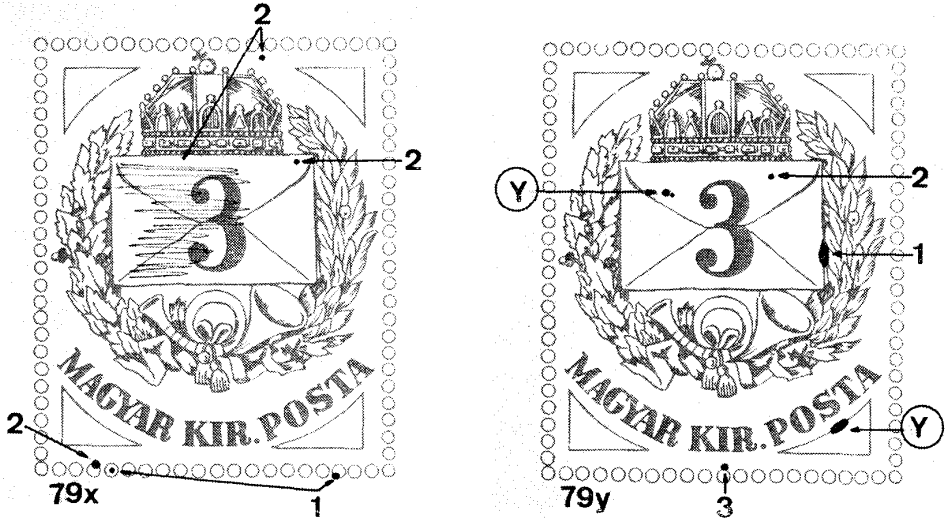
gált példányok alapján az egymástól különböző metszetjavítások száma az említettnél lényegesen magasabb (jelenleg 78 db) annak ellenére, hogy több, jelentős számú metszetjavítást tartalmazó gyűjtemény tanulmányozására eddig még nem nyílt lehetőség.

A metszetjavítások csoportosítása jelen esetben is azonos a II. típusú 10 krajcáros címletnél már ismertetett, ideiglenes besorolással. (Philatelica 1971/1. 27—29. o.) A korábbi (Monográfia III. kötet 584. és következő oldalak) csoportosításhoz viszonyított eltérés jelentős, mivel pl. a 80. ívhely gyakori javítása az anyalemez rendellenességére (12. sz. ábra) vezethető vissza és nem tartozhat a nyomólemez elhasználódása miatt végrehajtott javítási csoportba. (Jelenleg IIb. alcsoport, korábban III. típus.)

A II. típusú 3 krajcáros bélyegeken az I. csoportba sorolható, — tehát az anyalemezen történt — javítás nem ismert. Így az anyalemez bizonyos helyeinek (pl:

8. ábra. A 47. ívhely csoportjelei és jellemző lemezhibái

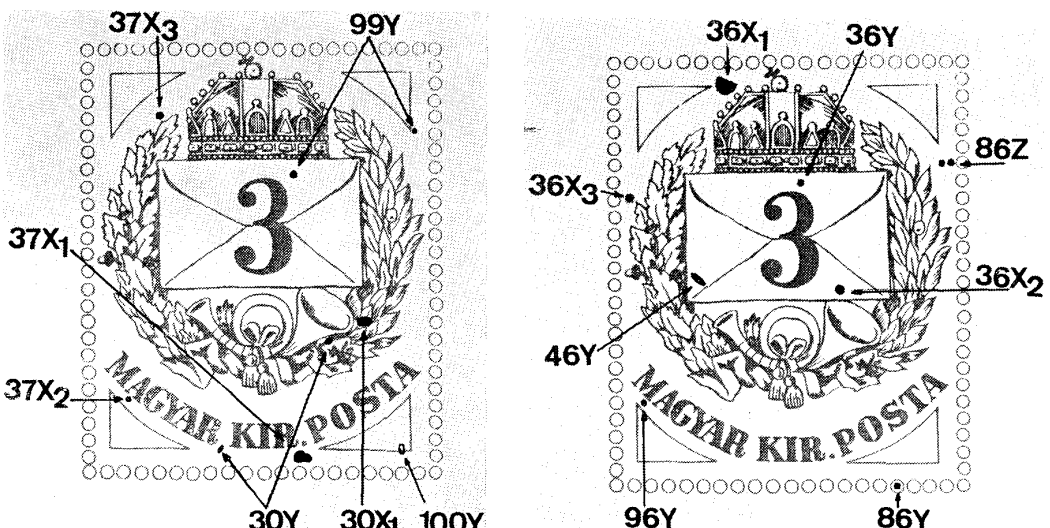

9. ábra. A 79. ívhely csoportjelei és jellenző lemezhibái

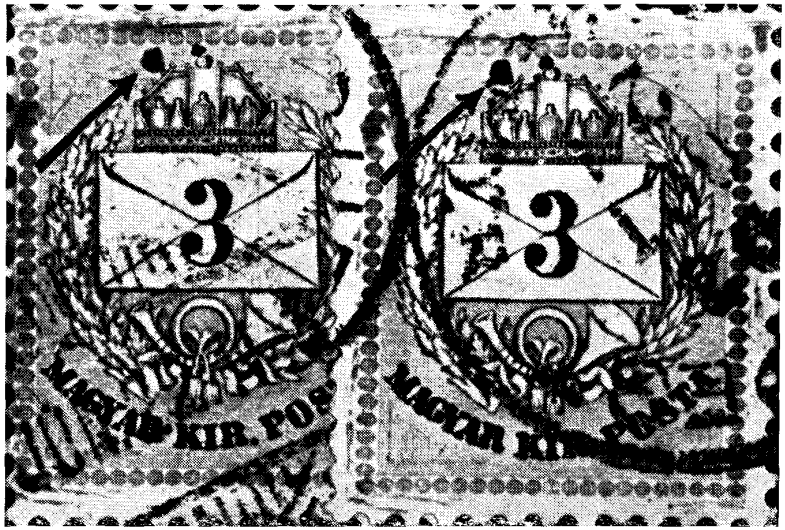
80., 99. ívhely) hibáját (12. sz. ábra) a nyomólemezek egész során át javították. (Pl.: 13., 14., 15. sz. ábrák.)

Az anyalemez viszonylag gyenge kivitelezése miatt a nyomólemez több ívhelyen hamar elhasználódott, kopott. Ezért ezen ívhelyekre (l. 12. sz. ábra) további metszetjavítások felbukkanása várható. Ezzel a körülménnyel függ össze a metszetjavításoknak az a jellegzetessége is, hogy egy-egy nyomólemez azonos bélyegképét többször is javították. Az egyik javítás finom, a másik durva, erős vonalakból áll. Ez a két javítási forma több bélyegen is előfordulhatott, de ezt eddig csak egy ívhelyen sikerült megállapítani. (80d és 80e metszetjavítások.)

Ennél a címletnél egy speciális, goromba javítási forma is található: a színes pontokkal javított gyöngyök, főleg az első sor bélyegein, de máshol is. (16. sz.

10. ábra. Csoportjelek és nyomólemezhibák

11. ábra. A 36. ívhely egyik nagy nyomólemezhibája

ábra.) Hasonló javítás egyéb címletből eddig csak az 1874. évi I. típusú 3 krajcáros két ívhelyéről ismert. (17. sz. ábra.)

A teljes bizonyossággal megállapított metszetjavításokat leírjuk és ábrákon (8—14. sz. táblázat) is bemutatjuk. Az azonos ívhelyről származó, de egymástól különböző javításokat az ábécé kisbetűivel jelezzük.

A metszetjavítások a következők:

01 Az alsó gyöngysor 1—4. gyöngye függőleges vonalkákkal javított. IIc.

03 A jobb, felső háromszög bal csúcsa és a korona keresztje közötti területen kb. 10—11 ívelt vonal. IIb.

05 Erős, nagy, színes pontok az alsó gyöngysor 11—13., 15. és a 17—20. gyöngyén. IIc. (16. sz. ábra.)

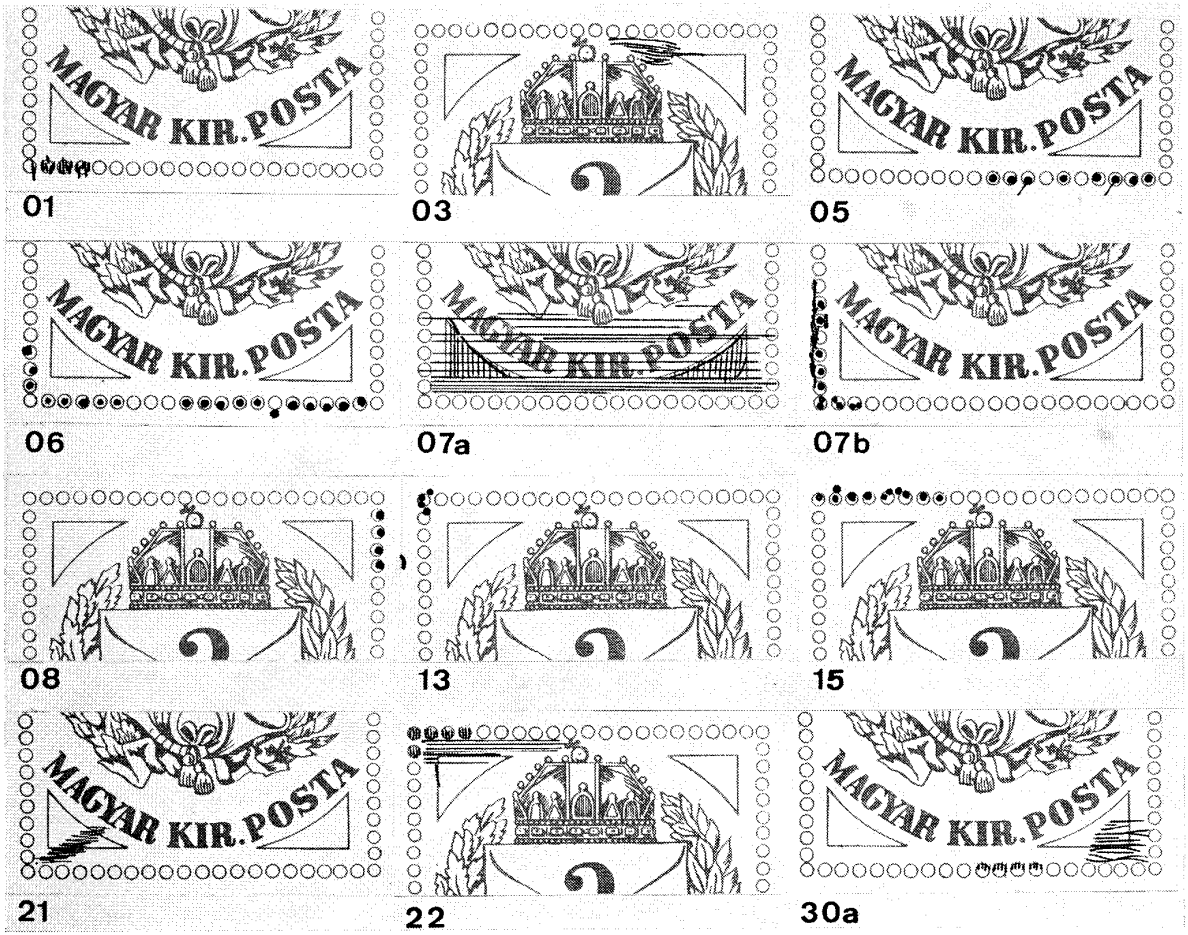
06 Erős, nagy, színes pontok a bal oldali gyöngysor 18—20. és az alsó gyöngysor (2.,) 3—6., 10—12. (13.) és a 14—20. gyöngyén IIc. (16. sz. ábra.)

07a Finom, halvány, szabályos vonalakkal teljes bélyegszélességben javítottak az alapvonalak alulról felfelé a kürt bojtjáig. Javított még a bal, alsó háromszög átfogója és a háromszögben kb. 10 kissé ferde, függőleges vonal van. Javított a jobb, alsó háromszög függőleges befogója és az átfogó is. Ebben a háromszögben kb. 8—10 kissé ferde függőleges vonal is látható. IIb.

12. ábra. Hiányos alapvonalak (kopás) a 80. ívhelyen

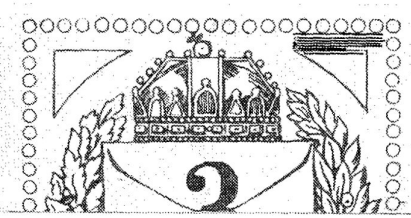
3. táblázat. Metszetjavítások

9. táblázat. Metszetjavítások

30b

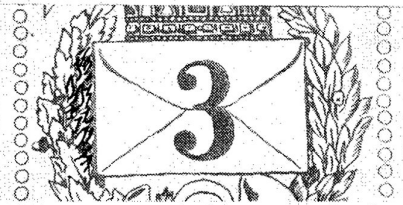
50

53a

53b

54

57

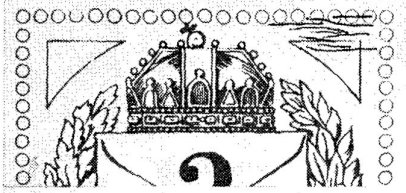
59

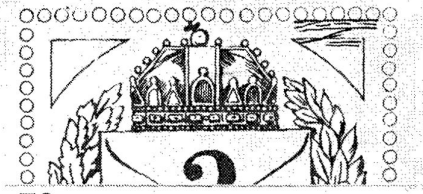
65

70a

70b

70c

76a

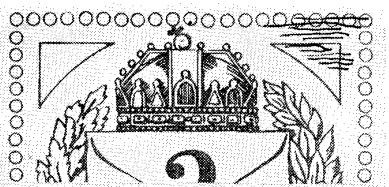
10. táblázat. Metszetjavítások

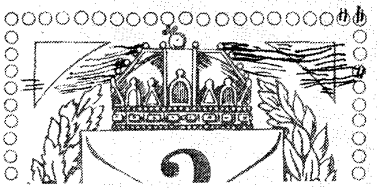
80r

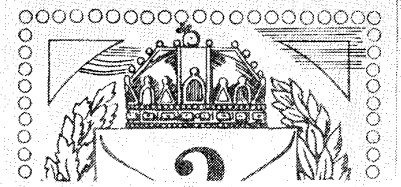
80s

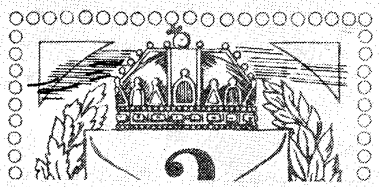
80t

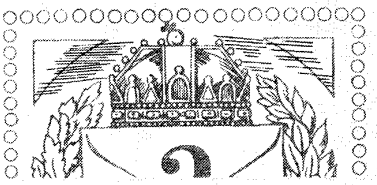
80u

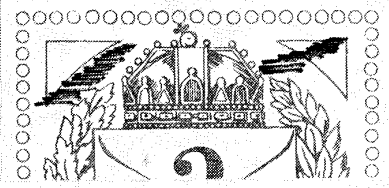
80v

80z

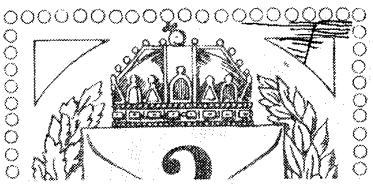
80x

80y

84

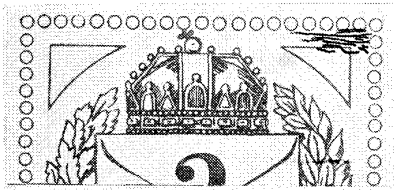
87

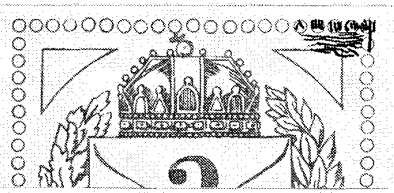
91a

91b

92a

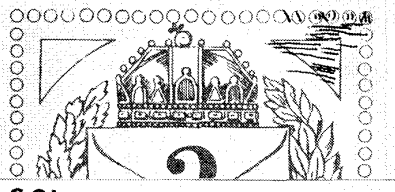
92b

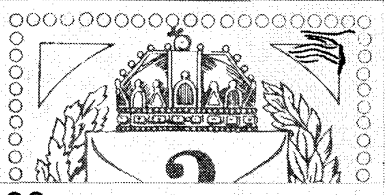
92a

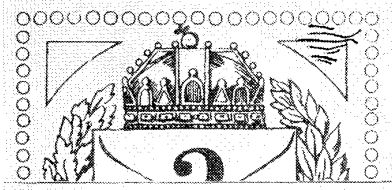
99a

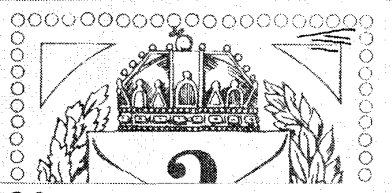
99b

99c

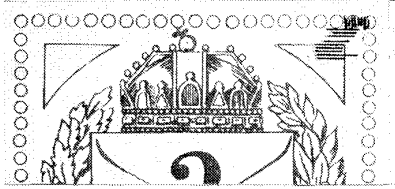

99d

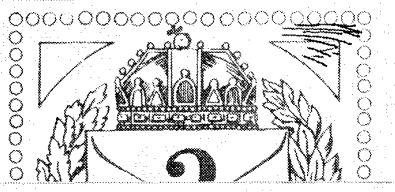

99e

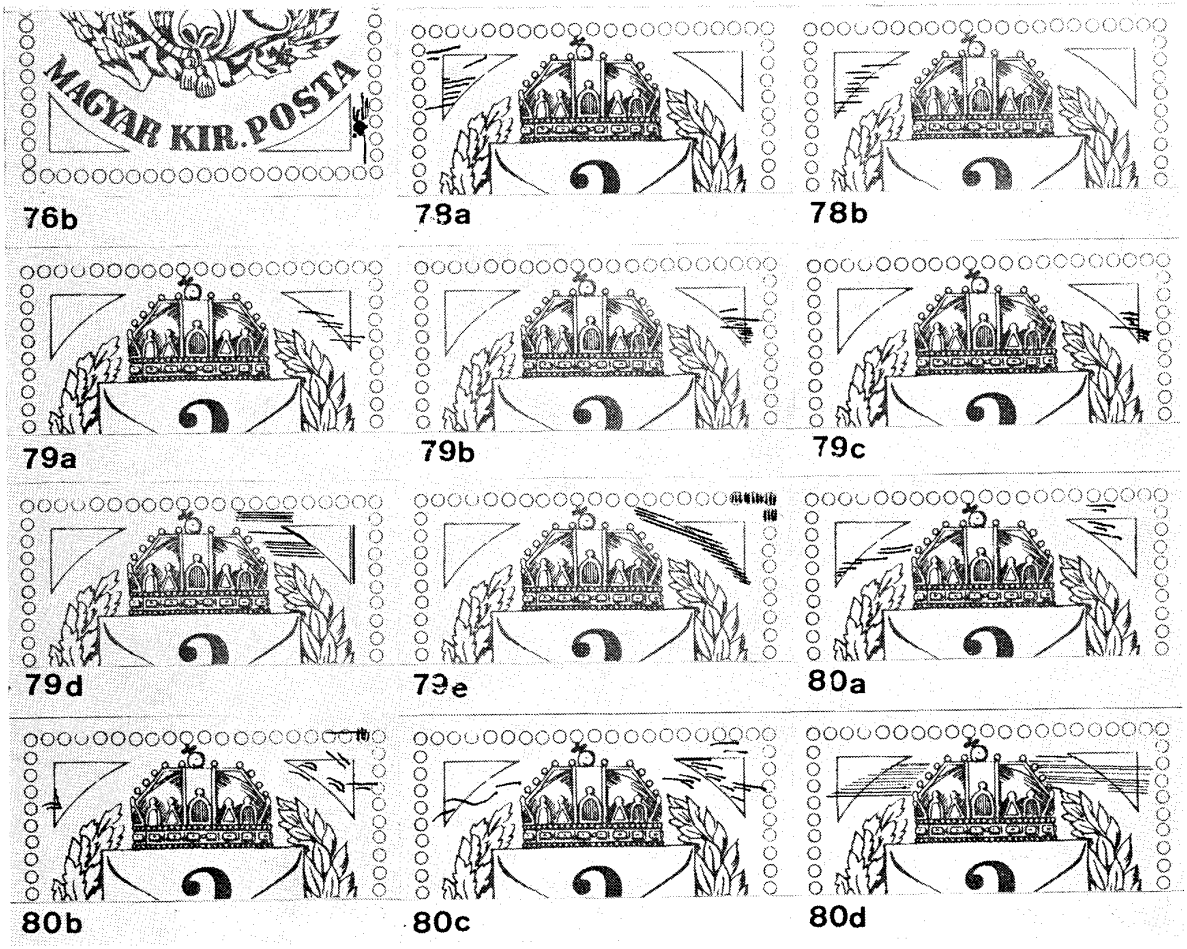
99f

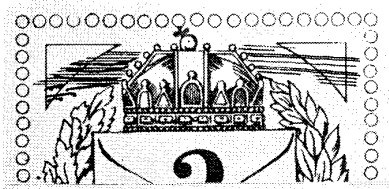

99g

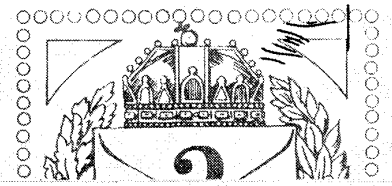
99h

12. táblázat. Metszetjavítások

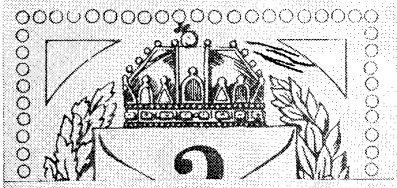
80e

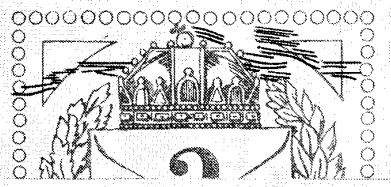
80f

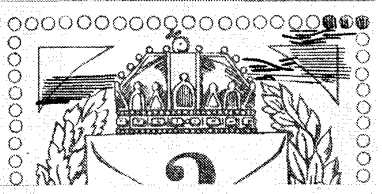
80g

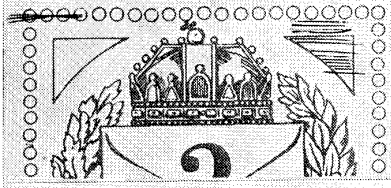
80h

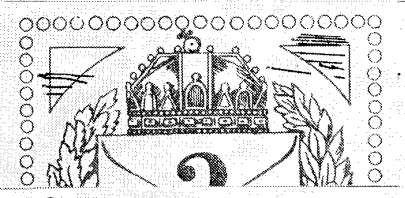
80i

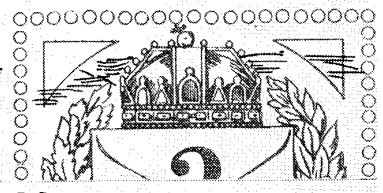
80j

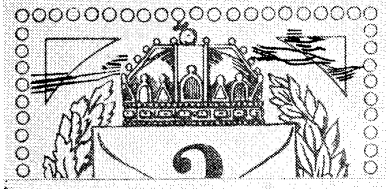
80k

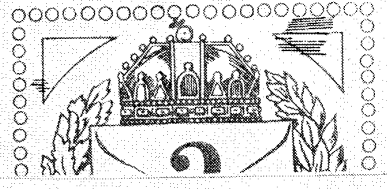
80l

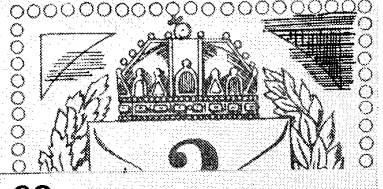
80m

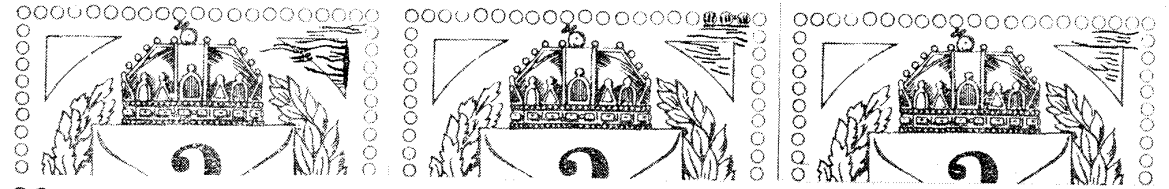
80n

80o

80p

99i 99j 99k

14. táblázat.
Metszetjavítások

07b Erős, nagy, színes pont a bal oldali gyöngysor 20—24. gyöngyén, továbbá 2—2 pont az alsó gyöngysor 1—3. gyöngyén. IIc.

08 Erős, színes pont a jobb oldali gyöngysor 2—3. gyöngyén. IIc.

13 Négy, erős, színes pont a bal felső sarokgyöngyön. A negyedik pont érinti a bal oldali gyöngysor 2. gyöngyét. IIc.

15 Erős, nagy 11 db színes pont a felső gyöngysor 1—8. gyöngyén. IIc.

21 Igen durva, vízszintes vonalak a bal alsó sarok és az „Y" betű talpa között. IIb.

22 Halvány, vízszintes vonalak a bal, felső sarok és a korona keresztje közötti részen és a háromszög felső részén. Függőleges vonalkákkal javított a bal oldali 1—2. és a felső gyöngysor 2—4. gyöngye. IIbc.

13. ábra. A 80p metszetjavítás

30a A jobb, alsó sarokban és a háromszög alsó részén hullámos vonalak. Kis függőleges vonalkákkal javított az alsó gyöngysor 11—14. gyöngyének felső része. IIbc.

30b A kürt öblétől jobbra fekvő két levél utánmetszve, de nem az eredeti vonalak mentén, hanem közel vízszintes vonalakkal. IIc.

50 Elmosódott, halvány vonalak a jobb felső háromszög felett. IIb.

53a Az „M" betű felett, a bal oldali gyöngysor és a bal oldali koszorú között néhány, finom, szabálytalan vízszintes és függőleges vonal. IIb.

53b Az „M" betű feletti területen néhány finom, szabálytalan vonal. IIb.

54 A bal oldali koszorúnak a borítéktól balra eső részén valamennyi levél utánmetszve. IIc.

57 Több szabálytalan vonal a bal, felső háromszög átfogójának közepe és a koszorú között. IIb.

59 Az alsó gyöngysor bal felén 10—12 finom hullámos vonal, a jobb felén 3 durva, vastag vonal. Ezenkívül erős, színes pontok a 8—17., és a 21. gyöngyön. Utóbbin három és alatta további kettő pont. IIc. (20. sz. ábra.)

65 A jobb, alsó sarokban kb. 6 szabálytalan vonal. IIb.

70a A jobb, felső háromszög felett — a gyöngyöket érintően — és a jobb oldali, felső háromszög vízszintes befogója alatt kb. 4—5 szabálytalan vonal. IIb.

70b A jobb, felső háromszög felett, — részben a gyöngyökön is, — valamint a háromszög vízszintes befogója alatt szabálytalan vonalak. IIb.

70c A jobb, felső háromszög felett és a háromszög felső részén szabálytalan vonalak. IIb.

14. ábra. A 80u metszetjavítás

15. ábra. A 99i metszetjavítás

76a A jobb, felső sarokban négy finom, szabálytalan vonal. IIb.

76b A jobb, alsó háromszög és a jobb oldali gyöngysor között levő nagy, színes lemezhibát 5—6 függőleges vonallal kívánták eltüntetni, de kevés sikerrel. IIc.

78a A bal, felső sarokban és főleg a háromszög alsó részén több finom szabálytalan vonal. IIb.

78b Finom, rövid vonalak a bal, felső háromszög átfogója mellett, a kopott részen. IIb.

79a Szabálytalan 5—6 finom vonal a jobb, felső háromszög alsó részén. IIa.

79b Hét-tíz rövid vonal a jobb, felső háromszög alsó csúcsában és ettől jobbra. IIa.

79c Rövid vonalak a jobb, felső háromszög alsó csúcsában és ettől jobbra. IIa.

79d A jobb, felső háromszög bal csúcsától balra, a felső gyöngysor alatt 3—4, majd lejjebb egy, míg a jobb oldali koszorú csúcsa feletti részen 4—5 szabályos vonal az eredeti alapvonalak között. Javított a háromszög átfogójának felső része és a függőleges befogó az eredeti vonaltól jobbra. IIac.

79e Jobbra lefelé haladó finom vonalakkal javított a jobb, felső háromszög bal csúcsa előtti terület és az átfogó környéke. Függőleges vonalkákkal javított a felső gyöngysor 19—21. és a jobb oldali gyöngysor 2. gyöngye. IIac.

80a A bal, felső háromszög alsó csúcsán és ettől jobbra, továbbá a jobb oldali koszorú csúcsa felett finom, ívelt vonalak. Ugyancsak halvány vonalak a jobb, felső háromszög vízszintes befogója alatt és felett. IIa.

80b A bal, felső háromszög függőleges befogója a középtől lefelé, jobbra hajlóan javított. Ez alatt néhány vízszintes kis vonal. A jobb, felső háromszög területén és mellett néhány rövid, finom, halvány vonal. A felső gyöngysor 20. gyöngye függőleges vonalkákkal javított. IIac.

80c A bal, felső háromszög alsó csúcsán egy hullámos vonal, alatta és felette jobbra egy-egy rövid vonal. A jobb, felső háromszög felett, a

16. ábra. Erős, színes pontokkal történt metszetjavítás a 06., 05. és 59. ívhelyen

bal csúcs alatt, az átfogó belső oldalánál és ettől jobbra finom, halvány vonalak. IIa.

80d A koronától balra és jobbra ritka, finom vonalak. IIa.

80e A 80d bélyegkép újból javítva: a koronától balra négy hosszú és két rövid, erős, ívelt vonal, IIa és IIb.

80f A jobb, felső háromszög függőleges befogójának felső része javított és túlhúzott. A felső gyöngysor alatt, a jobb felső háromszög bal csúcsában és alatta néhány finom vonal. IIa.

80g A korona bal széle és a bal oldali gyöngysor között finom, szabálytalan vonalak. A jobb, felső háromszög bal csúcsában és előtte, valamint a háromszögben a jobb oldali gyöngysor 4. gyöngyének magasságában néhány hullámos vonal. A jobb oldali gyöngysor 4. gyöngye javított. IIac.

80h A jobb, felső háromszög bal csúcsa alatt négy finom, hullámos vonal. IIa.

80i A korona bal, felső oldala és a bal, felső háromszög között, lefelé az átfogón, az alsó csúcs és a bal oldali gyöngysor 5. gyöngye között szabálytalan vonalak. A korona keresztjétől jobbra három vonal, amely lefelé halad. A jobb, felső háromszög bal csúcsában, felette és alatta

17. ábra. Erős, színes pontokkal javított 1874. évi I. típusú 3 krajcáros.

18., 19., 20., 21. ábra. Metszetjavítások a jelenleg ismeret-len ívhelyekről

egészen a jobb oldali koszorú csúcsáig, valamint a háromszög alsó felében szabálytalan vonalak. IIa.

80j A korona bal széle és a bal, felső háromszög alsó része között több finom és egy erős vonal. A jobb, felső háromszög felett erősebb, ívelt vonalak, míg a háromszög felső részén finom, halvány vonalak. A jobb, felső háromszög bal csúcsa alatt, — a jobb oldali koszorú csúcsa felett — részben halvány, részben erősebb vonalak. A felső gyöngysor 14—21. gyöngye függőleges vonalkákkal javítva. IIac.

80k A felső gyöngysor 1—4. gyöngyén három, részben egymást fedő vonal. Finom vonalak a jobb, felső háromszög felett, amelyek folytatódnak a háromszögben is. IIac.

80l A jobb, felső háromszög közepén és felette több, míg az átfogótól balra egy vonal. A bal, felső háromszög alsó csúcsán néhány kis vonal. IIa.

80m A bal oldali koszorú csúcsa felett és a bal, felső háromszög alsó csúcsán szabálytalan, ívelt vonalak. A korona jobb oldalánál a jobb oldali gyöngysor 4. gyöngyének magasságától lefelé és a háromszögben néhány szabálytalan vonal. IIa.

80n A bal, felső háromszög alsó csúcsán áthaladó két rövid és két hosszú, a jobb oldali koszorú csúcsa felett néhány erősebb, rövid vonal. A koronától jobbra és a jobb, felső háromszögben rövid, vastag és hosszú, finom ívelt vonalak. IIa.

80o A bal, felső háromszög függőleges befogóján több rövid vonal. A jobb, felső háromszög bal csúcsán és a háromszög felett néhány finom vonal. IIa.

80p A bal, felső háromszög átfogóján igen finom vonalak. A jobb, felső saroktól lefelé a háromszög alsó csúcsáig terjedő, felül erősebb és finomabb, — de ritkább, — alul sűrűbb vízszintes vonalak. A háromszögben 14 ferde, függőleges vonal is van. IIa. (13. sz. ábra.)

80r A jobb, felső háromszög bal csúcsában és kissé alatta, jobbra lefelé haladó, finom vonalak. IIa.

80s A bal, felső háromszög és a korona között, valamint a háromszög alsó csúcsán több finom, halvány és néhány erősebb, szabálytalan vonal. A koronától jobbra halvány vonalak, amelyből

22. ábra. Színes csíkok, foltok a bal oldali gyöngysoron

kettő a koronára is ráterjed. A jobb, felső háromszögben, az átfogótól jobbra, finom és erősebb szabálytalan vonalak, a jobb oldali gyöngysor 4. gyöngyéig terjedően. A felső gyöngysor 17—18. gyöngye alatt egy görbe vonal. IIa.

80t A jobb, felső sarokban és a gyöngysoron 5—6 hullámos vonal. A jobb, felső háromszögben több szabálytalan vonal. IIa.

80u A korona bal, felső szélétől a bal, felső háromszög átfogójáig terjedő hullámos vonalak. A bal, felső háromszög függőleges befogóján, alul néhány szabálytalan vonal. A koronától jobbra, a jobb, felső háromszögön áthaladó, a jobb oldali gyöngysorig futó hullámos, szabálytalan vonalak. A felső gyöngysor 20—21. és a jobb oldali gyöngysor 4. gyöngye függőleges vonalkákkal javított. IIac. (14. sz. ábra.)

80v A korona bal, felső oldala és a bal, felső háromszög átfogója között finom, szabálytalan vonalak. A felső gyöngysor jobb oldala alatt, a jobb, felső háromszög felső részére is kiterjedően, finom, halvány, szabályos vonalak. IIa.

80z A koronától balra, a bal, felső háromszöget érintően több finom és néhány erősebb, szabálytalan vonal. A koronától jobbra a jobb, felső háromszög alsó felében finom, vízszintes vonalak. IIa.

80x A koronától balra és jobbra, valamint a jobb, felső háromszögben számos, igen finom vonal. IIa.

80y A koronától balra és jobbra, — a jobb, felső háromszögbe benyúlóan, — a kopott terület igen durva, sűrű vonalakkal javított. IIa.

84 Erős, színes kilenc pont a bal oldali gyöngysor 22—25. gyöngyén. IIc.

87 A jobb, felső háromszög bal csúcsában és felette a felső gyöngysorig terjedő, néhány szabálytalan, a felső gyöngysor 18—19. gyöngyének köze alatt kissé ferde, függőleges vonal. IIb.

91a Simítással javított a bal oldali gyöngysor 25. gyöngyének alsó fele és az alsó gyöngysor 1—9. gyöngye. A gyöngyök vízszintesen összeérnek. Felettük egy hosszabb és egy rövidebb vízszintes vonal. IIbc.

91b Hullámos vonalak a bal, alsó sarokban és a bal,

alsó háromszög alsó részén. Függőleges, szabálytalan vonalkákkal javított az alsó gyöngysor 2—5. gyöngye. IIbc.

92a A jobb, felső sarokban kb. 10—13 szabálytalan vonal. IIb.

92b Mint a 92a), továbbá függőleges vonalkákkal javított a felső gyöngysor 17—20. és a jobb oldali gyöngysor 1—2. gyöngye IIb és IIc.

98a Három-négy finom és durva vonal a bal, alsó sarokban és hasonló négy-öt a bal, alsó háromszögben. Színes pontok az alsó gyöngysor 3., 5. és 6. gyöngyén. IIbc.

99a Erős, színes pontok az alsó gyöngysor 6—16. gyöngyén, továbbá a gyöngysor közepén egy öt gyöngynyi, alatta pedig közel az egész gyöngysorra kiterjedő hosszú vonal. IIc.

99b Finom vonalak a jobb, felső háromszög felett és a háromszög egész területén. Függőleges vonalkákkal javított a felső gyöngysor 16—21. gyöngye. IIac.

99c A jobb, felső sarokban három hullámos, míg a jobb, felső háromszög felső részén négy vonal. A függőleges befogó felső része újra metszett. IIac.

99d A jobb, felsősarokban három, a jobb, felső háromszög vízszintes befogója alatt négy ívelt vonal. IIa.

99e A jobb, felső sarokban három ferde, a jobb felső háromszög felső részén egy vonal. IIa.

99f A jobb, felső sarokban, — a felső gyöngysor 19—20. gyöngye alatt — négy rövid, a jobb felső háromszög felső részén, jobbra kb. öt szabályos vonal. Függőleges vonalkákkal javított a felső gyöngysor 20. és a 21. gyöngyének bal fele. IIac.

99g A jobb, felső sarokban és a jobb, felső háromszög derékszögében több, finom jobbra lefelhajló, szabálytalan vonal. IIa.

28. ábra. Nyomólemezrepedés az 05. ívhelyen

99h A jobb, felső sarokban és a jobb, felső háromszög felett, valamint a háromszög felső részében és ettől jobbra szabálytalan vonalak. A felső gyöngysor 18—19. gyöngyén három vonal a 20—21. gyöngyén két-két erős, színes pont. A jobb, alsó sarokban a jobb, alsó háromszög alatt kb. négy szabálytalan vonal. Az alsó gyöngysor 17—19. gyöngyén erős, színes pontok. A bal, alsó háromszög alatt, az alsó gyöngysor felett egy erős, hullámos vonal. A bal oldali gyöngysor 24—26. gyöngyén erős, színes pont, az alsó gyöngysor 2. gyöngyén erős, színes pont, a 2—3. gyöngyén egy vonal. IIabc.

99i A jobb, felső sarokban négy vonal, a jobb, felső háromszög területén és balra erős, szabálytalan vonalak. A jobb felső háromszög függőleges befogója durván utánmetszve. IIac. (15. sz. ábra.)

24. ábra. Azonos karcok a levélborítékon (79. ívhely)

99j A jobb, felső háromszög felett és a háromszögben szabálytalan vonalak. Függőleges vonalkákkal javított a felső gyöngysor 18—20. gyöngye. IIac.

99k Igen halvány és finom, szabálytalan vonalak a jobb, felső háromszög felett a sarokban és a háromszögben. IIa.

Továbbá ismertetjük azokat a metszetjavításokat, amelyeket megvizsgáltunk, de ívhelyük pontosan nem állapítható meg, valamint azokat is, amelyek a szakirodalomban szerepelnek. Ezek a következők:

1. Függőleges vonalkákkal javított az alsó gyöngysor 11—21. gyöngye. IIc. (V. vagy X. oszlopban. 18. sz. ábra.)
2. A jobb, alsó sarokban és a jobb, alsó háromszög derékszögében rövid vonalak. Függőleges vonalkákkal javított a jobb oldali gyöngysor 24—26. és az alsó gyöngysor 19—20. gyöngye. IIbc. (VI. oszlopban. 19. sz. ábra.)
3. Durva, kb. hat vonal a bal, alsó háromszög alatt és a bal, alsó háromszög vízszintes befogója felett. Erős, színes pontok az alsó gyöngysor 11—20. gyöngyén. IIbc. (Monográfia III. 604. o. 487. ábra) l. 20. sz. ábra.
4. Finom, szabálytalan vonalak az alsó gyöngysor 5—6. gyöngye felett és a bal, alsó háromszög jobb, alsó részén. IIb. (VIII. oszlopban. 21. sz. ábra.)

5. Több vonal a két jobb oldali háromszögben. (Monográfia III. 596. o.)
6. Több vonal, két ellentétes oldalon levő háromszögben. (Monográfia III. 596. o.)
7. Vonalak a két alsó háromszögnél és a feliratnál. (Monográfia III. 596. o.)

A 6. sorszám alatt leírt javítás esetében nem ismert, hogy egy, vagy két különböző javításról van-e szó. Ezen adatok tisztázása érdekében további kutató munka szükséges és főleg a leírt metszetjavítások alapos megvizsgálása.

A közölt jeleken, javításokon felül gyakran találunk a gyöngysorokon, vagy közvetlen mellettük (főleg a bal oldalon) hosszú, simításos jellegű, színes csíkokat. (22. sz. ábra.) Ezek keletkezésének okát ma még pontosan nem ismerjük. Egyik feltevés, hogy ezek — ha nem is minden esetben — a gyöngysorok javításaival kapcsolatosak. Ezt azonban menyugtató módon tisztázni nem lehetett, így ezeket pillanatnyilag nem is tekintjük metszetjavításoknak.

Pákozdi László feltevése szerint ezek egy része csiszolással, vagy simítóvassal hibásan eltüntetett forrasztási nyomok, más részük festéktörlési rendellenesség. Ez utóbbi feltevést támasztják alá az eddig még alaposabban el nem mélyített megfigyelések, miszerint ezek a színes csíkok rendszerint *változó formájúak*. Ez a tény pedig akár az anya-, akár a nyomólemez sérülését kizártá teszi.

A bélyegeken igen ritkán a *nyomólemez repedéséből származó*, egyenetlen szélű egy, vagy több hajszálvékony, színes vonalat lehet találni. Jelenleg a II. típusú 3 krajcáros címletből három ilyen példányt ismerünk az V. oszlopból. (23. sz. ábra.) (A vonalak iránya függőleges és ez 100-as nyomólemezre utal. A II. típusú 2 krajcároson a vonalak vízszintesen helyezkednek el, amely megfelel a 200-as nyomólemeznek.)

Keletkezésük okát Pákozdi László a következők szerint ismerteti: A vörösrézből készült nyomólemezeket a kopásállóság biztosítása céljából galvanizálás útján, igen vékony, nemesacél bevonattal látták el. Ez a magyarázata annak a tévedésnek is, amelybe a régi katalógus szerkesztők estek, amikor az 1871-es réznyomatos kiadást — helytelenül — *acélmetszetnek* nevezték. (A nyomólemez színe fehér-fémes volt, a réz vörös színe helyett.)

A nyomólemezen igen ritkán fellépő felületi feszültség és a nagy nyomóerő hatására repedések keletkezhetnek. Ezek — mivel mélyedések — felveszik a festéket és a bélyegképen színes vonalakkal mutatják a sérülést.

25. ábra. Két irányban folyamatosan haladó karcok a levélborítékon

Teljesen *azonos eredetű* a Monográfia V. kötetében (547. o.) ismertetett, az 1956. magyarországi kutyafajták bélyegsorozat 1 Ft-os címletének ismert lemezhibája, bár itt a megjelenési forma a hengerre feszített nyomólemez miatt nem vonalas jellegű.

A ritka előfordulás oka nyilvánvalóan az lehet, hogy a nyomdai revízió ezt a könnyen észlelhető hibát rövid időn belül felfedezte és a nyomólemezt kiselejtezte.

A bélyegképek borítékrajzán elég gyakran lehet találni színes, vízszintes karcokat, amelyek a boríték széle előtt mindig ellenkező irányba fordulnak. (24. sz. ábra.) Ezért a karcok folyamatos, összefüggő vonalat alkotnak és mindig csak a boríték területére korlátozódnak. Bizonyos, hogy ezek a karcok — már csak a bélyegképen elfoglalt helyük miatt sem — javítási céllal kerültek a nyomólemezre. (25. sz. ábra.)

A II. típusú 3 krajcáros címletről írt jelen tanulmány még nem tartalmaz minden ismeretet, ezért még további feladatok állnak a kutató filatelisták előtt. Így meg kell találni az V. és a X. oszlop egyedi oszlopismertetőjelét, néhány ívhelyen az ívhelyismertetőjeleket. Tisztázni kell a csoportjelek elhelyezkedését a feltételezett anyalemezeken (vagy magas lemezeken), s a lehetőségekhez mérten további adatokat kell gyűjteni a metszetjelekre, a metszetjavításokra és az igen feltűnő nagyságú lemezhibákra és ezek elhelyezkedésére az íven.

A jelenleg ismertetett eredmények elérésében a segítségnyújtásért köszönetemet fejezem ki dr. Steiner Lászlónak, a MABÉOSz főtitkárának, amiért lehetővé tette a Visnya hagyaték tanulmányozását, Nemes Sándornak a Bélyegmúzeum volt igazgatójának a használatlan ívek tanulmányozásának lehetőségéért, valamint Pákozdi Lászlónak, Orbán Ferencnek és Madarász Gyulának bélyegek rendelkezésre bocsátásáért, adataim ellenőrzéséért és kiegészítéséért.

Mindenkor
a legmagasabb napi árat
fizetem

MAGYAR, OSZTRÁK, — DÁN, NORVÉG, SVÉD — Ó-NÉMET, NÉMET, HOLLAND, LENGYEL (csak a No. 1.), OROSZ, ANGOL, USA, KANADA, ÚJFUNLAND, JAPÁN

összefüggésekért, tömbökért, ívszélpéldányokért, levelekért, színes bélyegzésekért

Keresem az összes magyar tévnyomatot:

TURUL 35/50 f., ARATÓ 600/800 K., FORDÍTOTT MADONNA, NAGYMÁNYA, SZÁMNÉLKÜLI MILLIÓS, SZÁMNÉLKÜLI VASÚT, UTÁNPÓTLÁSUK 60 f., ÉPÜLET 1,78 Ft.,

továbbá

valamennyi fordított felülnyomatot és fázislemaradást!

Állandóan vásárlom a következő magyar blokkokat:

LEHE, ROOSEVELT, PUSKIN TÍZES IV, LÁNCHÍD III., 80 ÉVES A MAGYAR BÉLYEG, LILA BLOKKPÁR, UPU fogazva és fogazatlanul, PANORÁMA fogazva és fogazatlanul, 1968. MABÉOSZ KÜLDÖTTKÖZGYŰLÉS, VADÁSZATI VILÁGKIÁLLÍTÁS fekete nyomatát, 1971. BÉLYEGNAP fekete nyomatát.

LACZA LÁSZLÓ
bélyegkereskedő

Budapest, V. Váci utca 63.

Abstract of Contents

1 *Provisional Postal Service in 1944—45 in Hungary* (continuation) by László Pákozdi

The first of the Transdanubian counties, the county of Baranya, has been liberated the 2nd December 1944 and the organ of postal administration at Pécs, the Post-office Administration of Pécs began to work before long already. This, however, was facilitated by the circumstance that unlike to other post-office administrations, this one could not observe the order of evacuation because of the sudden advance of Soviet troops, and so it remained, together with the Post-office Administration of Nagyvárad, removed from there, at Pécs.

The organisation of the provisional postal service has been started also in this county by the administrative authorities, the leading organ of the professional service; the Post-office Administration at Pécs, however, with its almost full staff, not only took the initiative, but in close cooperation with the administrative authorities it develops on the whole territory of the county the mailservices.

The organisation of the Post-office Administration of Pécs is exemplary indeed. Its post-offices began to function, one after the other, making use of the temporarily and only here and there functioning trains to replace travelling post-offices. It requests administrative authorities to organise and to maintain courier-services in order to ensure traffic between communities being without railway lines.

According to the exceptional situation, the Post-office Administration spontaneously enters on the duties of the General Postal Management, issuing a new official Gazette, the informatory paper, entitled „Tájékoztató", informing and instructing resp. post-offices functioning already in detail about all matters of postal administration.

Its superior functioning is justified by the lists of the „Travelling post-offices and letter transmitting lines, necessitated by interruption of postal services. These lists came out as supplements of the „Tájékoztató", and are not only invaluable objects of the philatelic knowledge, dealing with postal history too, but also those of historical science.

2 *Type II. of the 3 Kreuzer-value, 1881—1890. (continuation)* By Dr. Tivadar Petrovits.

The sheetmarks, named temporarily „signs of groups" have been mentioned at the II. type of the 10 Kreuzer-value (Philatelica, 1971. no. 1., pp. 26.—27.). From these signs the conclusion can be drawn, that in addition to the employment of 2×100 engraving plates, 2×100 matrix printing plates or 2×100 relief printing plates have been produced. The study mentions here only that on identical places of the left and right sheet additional defects of the stamp pictures came into being. This is a very frequent occurrence indeed. In the minor part of cases no defects took place and so no signs of groups occurred on identical places of both sheets.

If signs of groups occur, these are observable during the whole period of issue. For their marking the small letters x, y and z have been employed, and through index numbers they are connected with the sheetmarks of the printing plates, *the defects.*

For the time being there are three places in the sheets (15., 47., 79) of the matrix printing plate, where distinguishing marks are still unknown. For these places signs of groups are disclosed, if such signs exist, — and the characteristic defects of printing plates too for identification purposes (Figs. 7, 8, 9). The same assistance is given at places in the sheets which indicate grouped or twin sheetmarks, they have, however, no individual marks (Figs. 10, 11).

The earlier special literature makes mention of 29 different etching corrections on the sheet plates, without descripting them however and obviously also their identification to places in the sheets was missing. The present study describes and illustrates 78 different etching corrections, identificating 74 of them to places in the sheets.

It is very interesting indeed, to observe that some places in the sheets are very often corrected. The stamp picture of place no. 80. in the sheet has been corrected on 24 printing plates, that of the place no. 99. on 11 printing plates too.

Despite the results gained till now there are some problems to solve at this value, first of all the distinction and description resp. of the left and right 100-sheet of the presumed 2×100 matrix or printing plate.

Sommaire

1 L'histoire du service postal à titre provisoire en 1944—1945. en Hongrie (continuation) Par László Pákozdi

Le premier comitat de la Transdanubie, le comitat Baranya, fut libéré le 2nd décembre 1944 et l'organ de l'administration postale à Pécs, la direction postale se met sous peu au travail au cours de la période ayant suivi la libération. Cela fut facilité par la circonstance que cette direction, ne pouvant se conformer aux instructions d'évacuation, contrairement aux autres directions postales, en conséquence du progrès rapide des troupes soviétiques, elle demeurait en place avec la direction postale de Nagyvárad, dirigée à Pécs.

L'organisation du service postal à titre provisoire fut entamée aussi en ce comitat par des services publics, mais l'administration du service postal professionnel, la direction postale de Pécs, ayant à sa disposition un personnel presque complet, s'empare sous peu non seulement du pouvoir d'initiative, mais en coopération étroite avec les rouages de l'administration elle développe le régime des correspondances sur le territoire total du comitat.

L'organisation de l'administration postale à Pécs est vraiment exemplaire. Les bureaux de poste commencent à fonctionner coup à coup, l'administration utilise des convois, fonctionnant à titre provisoire et par places seulement, pour remplacer des bureaux ambulants. Pour assurer le régime postal entre des communes, privées de circulation ferrée, elle invite des autorités publiques à organiser et à maintenir des institutions des courriers.

La direction se charge spontanément du rôle de l'administration générale de la poste en conséquence de la situation exceptionnelle. Un nouvel journal officiel est publié, intitulé „Informations" (Tájékoztató), donnant des informations et des directives respectivement aux bureaux de poste fonctionnant déjà, concernant toutes les questions postales.

Sa fonctionnement remarquable est justifiée par les listes des „Bureaux ambulants en circulation et des services pour le transport des lettres, à cause de l'empêchement au mouvement", publiées comme annexes de l'Informations. Celles-ci représentent des objets d'une valeur inappréciable, non seulement pour la science philatélique, s'occupant de même de l'histoire de la poste, mais aussi pour les sciences historiques.

2 Les timbres de 3 Kreuzer de la matrice II des années 1881—90. (continuation) Par Dr. Tivadar Petrovits

Nous avons parlé déjà des signes distinctifs, dénommés à titre provisoire des „signes de groupe", aux timbres de 10 Kreuzer de la matrice II. (Philatelica, 1971, no. 1, pp. 26.—27). En considération de ces signes on peut tirer le conclusion qu 'en dehors de l'emploi des planches d'impression de 2×100 on a mise au point aussi des matrices de 2×100 ou des planches imprimantes en relief de 2×100. L'essai ne fait mention ici que des défaits ultérieurs survenus aux dessins des timbres aux positions identiques dans les feuilles de gauche et de droite. C'est l'occurrence plus fréquent. Dans la partie plus faible des cas ne sont pas survenus des défauts et ainsi il ne se présentaient pas des signes de groupe aux positions identiques des deux feuilles. Ces signes de groupe, s'ils se présentent, peuvent être observés pendant toute la durée de l'émission. Nous les avons désignés par les minuscules x, y et z. Elles sont liées par un index numérique aux signes distinctifs des planches d'impression aux cassures (défauts) des planches. Actuellement les signes distinctifs de trois positions de la planche originale (15, 47, 79) sont restés inconnus. Concernant ces places nous donnons ici les signes de groupe, — s'ils existent, — et aussi les défauts caractéristiques des planches pour l'identification, (Figs. 7, 8, 9). La même assistance sera donnée au cas des positions dans la feuille, disposant des signes distinctifs groupés ou doublés, sans avoir cependant des signes distinctifs individuels (Figs. 10, 11).

Alors que la littérature spéciale antérieure fait mention de 29 divers réparations des planches, parlant des timbres de 3 Kreuzer de la matrix II, elle ne donne aucune description des mêmes et de toute évidence aussi leur identification à une position dans la feuille a manqué. L'essai présent fait connaitre et donne l'illustration de 78 divers réparations des planches imprimantes, en identifiant 74 à une position au feuille.

Auszug aus dem Inhalt

1 Provisorischer Postdients in Ungarn, 1944—45. (Fortsetzung)
(László Pákozdi)

Am 2. Dezember 1944 wurde das erste Komitat Transdanubiens, Komitat Baranya, frei und die postalische Verwaltungsbehörde von Pécs, die Pécser Postdirektion begann alsbald ihre Tätigkeit. Dies wurde durch den Umstand erleichtert, dass, — unähnlich den anderen Postdirektionen, — infolge des raschen Vorstosses der sowjetischen Gruppen, diese Postdirektion dem Evakuierungsbefehl nicht Folge leisten konnte und zusammen mit der, aus Nagyvárad hinbeorderten Postdirektion an ihrem Platz verblieb.
Auch in diesem Komitat wurde die Organisation des provisorischen Postdienstes von den Verwaltungsbehörden begonnen, doch ergriff das Führungsorgan des beruflichen Postdienstes, die Pécser Postdirektion, die über einen fast vollständigen Personalstand verfügte, nicht nur die Initiative alsbald, sie baute auch, in enger Zusammenarbeit mit den Verwaltungsbehörden den Briefpostverkehr im ganzen Gebiet des Komitates aus.

Die Organisationsleistung der Pécser Postdirektion war hervorragend. Nacheinander wurden ihre Postämter in den Verkehr eingeschaltet, sie nahm provisorisch und stellenweise funktionierende Bahnzüge in Anspruch als Ersatz der Postambulanzen. Um den Verkehr zwischen den, über keine Bahn verfügenden Ortschaften zu sichern, forderte die Postdirektion die Verwaltungsbehörden auf, Kurierdienste zu organisieren und zu unterhalten. Den ausserordentlichen Zuständen gemäss übernimmt die Postdirektion selbsttätig die Rolle der Generaldirektion für die Post, sie gibt ein neues, offizielles Blatt aus, das „Informationsblatt" (Tájékoztató), wodurch die bereits funktionierenden Postämter in sämtlichen Postverwaltungsangelegenheiten detaillierte Information, bezw. Weisungen erhalten.

Die hervorragende Tätigkeit der Postdirektion wird durch die, als Beilage des Informationsblattes erscheinenden Listen der „Funktionierenden Postambulanzen und wegen des Postschlusses organisierter Briefvermittlungsgänge" bestätigt, die nicht nur für die, sich auch mit Postgeschichte befassender philatelistischer Wissenschaft, sondern auch für die Geschichtswissenschaft unschätzbare Objekte bedeuten.

2 Die 1881—1890-er Type II. des 3-Kreuzerwertes (Fortsetzung)
(Dr. Tivadar Petrovits)

Die provisorisch „Gruppenzeichen" genannten Erkennungszeichen der Bogenplätze wurden bereits bei dem 10-Kreuzerwert Type II. besprochen (Philatelica, H. 1. 1971, S. 26.—27.). Diese Zeichen lassen ausser der Verwendung von 2×100-er Druckplatten auf die Herstellung von 2×100-er Matrizen oder 2×100-er Hochplatten schliessen. In der Studie wird hier nur soviel erwähnt, dass in den Briefmarkenbildern beider identischen Bogenplätze, links und rechts, weitere Schäden entstanden. Das ist das häufigere Vorkommnis. Im geringeren Teil der Fälle trat keine Schädigung auf, so kommen in den identischen Bogenplätzen beider Bogen keine Gruppenzeichen vor.

Falls Gruppenzeichen vorkommen, machen sie sich während der ganzen Dauer der Ausgabe bemerkbar. Für ihre Bezeichnung wurden die Kleinbuchstaben x, y und z verwendet, die mittels Zahlenindex mit den Erkennungszeichen der Druckplatten, den Plattenfehlern, zusammenhängen.

Derzeit sind an drei Bogenplätzen der Matrize (15, 47, 79) keine Bogenplatzerkennungszeichen bekannt. Bezüglich dieser werden hier die Gruppenzeichen — falls vorhanden — und die karakteristischen Plattenfehler zwecks Identifizierung mitgeteilt (Bilder 7, 8 und 9). Die gleiche Hilfe wird bei denjenigen Bogenplätzen gewährt, die zwar gruppenweise oder paarige Bogenplatzerkennungszeichen aufweisen, jedoch keine Einzelerkennungszeichen (Bilder 10, 11) haben. In der früheren Fachliteratur werden zwar bei den 3-Kreuzer-Marken der Type II. 29 verschiedene Stichkorrekturen erwähnt, doch nicht beschrieben und offensichtlich fehlte auch deren Identifizierung auf Bogenplätze. Die vorliegende Studie beschreibt 78 verschiedene Stichkorrekturen, dargestellt in Bildern, davon 74 auf Bogenplätze identifiziert. Interessante Beobachtung ist die häufige Korrektur einzelner Bogenplätze. Das Briefmarkenbild des Bogenplatzes No. 80. wurde an 24, das des Bogenplatzes No. 99. an 11 Druckplatten korrigiert.

Ára: 10,— Ft

СОДЕРЖАНИЕ

1 Ласло ПАКОЗДИ:
«Временная служба связи в Венгрии в 1944—45 годах»
(продолжение)

2 декабря 1944 года была освобождена первая область Задунайского края — область Бараня и почтовое ведомство, имевшее свою штаб-квартиру в гор. Печ — Печское почтовое ведомство приступило к работе почти сразу после указанной даты. Основным условием этого послужило то обстоятельство, что в противоположность другим почтовым ведомствам это ведомство не смогло выполнить указ об эвакуации, ставшей необходимой из-за стремительного продвижения советских войск, и вынуждено было оставаться в городе, также как и переселенное сюда почтовое ведомство города Надьварад.

Временную службу связи в этой области начали организовать также органы государственного управления, но инициативу в скором времени здесь проявляло только Печское почтовое ведомство, располагающее почти полным персоналом профессиональной почтовой службы, которое в тесном сотрудничестве с государственными учреждениями возобновило по всей области почтовый оборот.

Печское почтовое ведомство ведет хорошую организаторскую работу. Одно за другим открываются его почтовые отделения, для замены почтовых вагонов ведомство использует временно и местами курсирующие железнодорожные составы. В целях обеспечения почтового оборота между деревнями, не имеющими железных дорог, оно просит государственные учреждения организовать и содержать доставку на дом.

Учитывая чрезвычайное положение. Печское почтовое ведомство самодеятельно выполняет роль Главной почтовой администрации: издает новый официальный «Вестник», в котором систематически дает подробную информацию всем почтовым ведомствам и указания уже работающим почтовым отделениям.

О замечательной работе Печского почтового ведомства говорят «перечни курсирующих почтовых вагонов и вагонов с почтовыми мешками» в форме приложений к Вестникам, которые представляют собой неоценимые документы не только филателистической науки, занимающейся историей почты, но и самого историковедения.

2 Д-р Тивадар ПЕТРОВИЧ:
«Трехкрейцерная марка II-го типа, выпущенная в 1881—1890 годах»
(продолжение)

В связи с 10-тикрейцерной маркой II-го типа («Филателика», первый номер за 1971 год, стр. 26—27) уже говорилось об опознавательных знаках листовых мест, временно называемых «групповыми знаками». Эти знаки, кроме применения печатных форм размером 2 × 100 мм, позволяют предположить изготовление первых или глубоких печатных форм размером 2 × 100 мм. Автор статьи замечает лишь то, что на марочных изображениях двух (левого и правого) одинаковых листовых мест возникли дальнейшие повреждения. Это более частое явление. В меньшинстве случаев повреждения не возникало, поэтому групповых знаков в одинаковых местах двух листов не бывает.

Групповые знаки, если они бывают, наблюдаются в процессе всей эмиссии. Для обозначения их мы применяли маленькие буквы х, у и з. К ним примыкают опознавательные знаки (цифровые индексы) печатных форм — *повреждения листов.*

В настоящее время в трех местах (15, 47, 79) первой печатной формы нам неизвестны опознавательные знаки листовых мест. Тут указываем групповые знаки, если таковые есть, а также характерные повреждения листов с целью уточнения (фиг. 7, 8, 9). Оказываем подобную помощь при тех листовых местах, которые имеют групповой или парной опознавательный знак листового места, но индивидуального никогда (фиг. 10, 11).

Прежняя спецлитература, говоря о трехкрейцерной марке II-го типа, отмечает 29 различных исправлений гравюры, но их не описывает. Согласовать эти исправления с листовыми местами, наверное, не удалось. В настоящей статье описано 78 различных исправлений гравюры, 74 из которых согласованы с листовыми местами.

Интересное наблюдение — частое исправление отдельных листовых мест. Марочное изображение 80-го листового места исправлено 24 раза — 99-го листового места 11 раз.

72.0350 — Ságvári Nyomda, Budapest